

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

ANPASSAT MYNDIGHETSSPRÅK
– *En undersökning av hur lättläst myndighetssvenska fungerar i
praktiken*

Slobodan Cvjetkovic

Specialarbete, 15 poäng
Svenska språket, fördjupningskurs
HT 2012
Handledare: Ingrid Sahlin och Andreas Nord

Sammanfattning

I dagens informationsrika samhälle är det vitalt att kunna läsa väl och ha en god läsförståelse. Många gånger fordras att man kan läsa, förstå och agera utifrån en mängd olika texter, många gånger utan att ha fått träning i det. Men alla är vi inte lika bra på att läsa och förstå det vi läser.

Syftet med denna uppsats är att undersöka vad som skiljer anpassade versioner av myndighetstexter från oanpassade versioner med samma innehåll och från samma myndighet. Med *anpassade versioner* avses textversioner som är skrivna på lättläst svenska i syfte att underlätta för läsare som av olika anledningar har svårt för läsning, och med *oanpassade versioner* avses texterna som de ser ut i sin normalversion utan anpassning till att vara lättlästa. Jag vill dessutom se ifall de förändringar som gjorts i de anpassade versionerna rättar sig efter de råd som finns om hur lättlästa texter bör se ut i syfte att underlätta för läsaren.

Av resultatet framgår bland annat att de lättlästa versionerna har ett lägre Lix-värde i jämförelse med normalversionerna. Vidare framgår att lättlästversionerna tenderar att ha kortare ordmedellängd än deras oanpassade motsvarigheter samt att de lättlästa versionerna är kortare överlag och innehåller färre antal meningar.

Sammantaget kan det konstateras att de förändringar som gjorts i de anpassade versionerna följer, i det stora hela, de råd som finns om hur lättlästa texter bör se ut i syfte att underlätta för läsaren. Dock finns det rum för förbättringar som hade gjort de lättlästa versionerna ännu mer lättlästa för oinsatta samt ovana läsare.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	1
1. INLEDNING	3
2. SYFTE OCH FORSKNINGSFRÅGOR	4
3. VAD ÄR LÄTTLÄST?.....	5
3.1 VAD ÄR EN LÄTTLÄST TEXT?	5
3.2 VÄGEN TILL EN LÄTTLÄST TEXT.....	5
3.2.1 Att skriva för läsaren.....	6
3.2.2 Att skriva kortfattat	7
3.2.3 Att lyfta fram huvudbudskapet.....	8
3.2.4 Att inte packa informationen för hårt.....	8
3.2.5 Att använda aktiva verb i stället för passiva.....	9
3.2.6 Att skriva konkret och åskådligt.....	9
3.2.7 Att ha en röd tråd	11
3.2.8 Att skriva okomplicerade meningar.....	12
3.2.9 Att använda enkla ord.....	13
3.2.10 Att lyfta fram texten med hjälp av dess form.....	13
3.3 LÄTTLÄST – FÖR VEM?	14
4. MATERIAL OCH METOD	15
4.1 MATERIAL	15
4.2 METOD.....	15
5. RESULTAT OCH DISKUSSION	16
5.1 RIKSDAGENS TEXTER.....	16
5.1.1 Text 1: "Val till riksdagen", normalversion.....	16
5.1.2 Text 2: "Val till riksdagen", lättlästversion.....	22
5.2 FÖRSÄKRINGSKASSANS TEXTER.....	27
5.2.1 Text 1: "Kan man få förebyggande sjukpenning?", normalversion.....	27
5.2.2 Text 2: "Förebyggande sjukpenning", lättlästversion.....	31
5.3 POLISENS TEXTER	36
5.3.1 Text 1: "Handla på internet", normalversion.....	36
5.3.2 Text 2: "Internet", lättlästversion	42
6. SLUTSATS OCH SAMMANFATTANDE KOMMENTAR.....	47
REFERENSLISTA.....	49
BILAGA 1: "VAL TILL RIKSDAGEN" (NORMALVERSION).....	51
BILAGA 2: "VAL TILL RIKSDAGEN" (LÄTTLÄSTVERSION)	52
BILAGA 3: "KAN MAN FÅ FÖREBYGGANDE SJUKPENNING?" (NORMALVERSION)	53
BILAGA 4: "FÖREBYGGANDE SJUKPENNING" (LÄTTLÄSTVERSION)	54
BILAGA 5: "HANDLA PÅ INTERNET" (NORMALVERSION).....	55
BILAGA 6: "INTERNET" (LÄTTLÄSTVERSION)	56

1. Inledning

I dagens informationsrika samhälle är det viktigt att kunna läsa väl och ha en god läsförståelse. En god läsförmåga samt läsförståelse är nyckeln till framgång i studier samt i arbets- och privatliv. Under skoltiden får man övning i att läsa (och skriva) en del av alla olika sorters texter man kan tänkas stöta på senare i livet, och kraven på god läsförmåga samt läsförståelse ökar ju högre upp i utbildningsväsendet man kommer. I arbetslivet fordras att man kan läsa, förstå och agera utifrån en mängd olika texter, många gånger utan att ha fått träning i det. I privatlivet förs tankarna mot informationssamhället i och med all information som dimper ner i brevlådan, kommer till våra datorer osv.

Mycket av den information som man läser kan handla om viktiga saker i livet. Det kan exempelvis vara fråga om myndighetsinformation som rör allt från pensioner, sjukvård och rösträtt, till vad man gör om man har blivit bestulen på något. Informationssamhället tar många gånger för givet att alla individer har en tämligen omfattande språkkompetens i form av en god läsförmåga samt läsförståelse. Men alla är av olika anledningar inte lika bra på att läsa och lika bra på att förstå den information de läser. Språkkonsulten Maria Sundin (2007:26-27) menar att vi i Sverige tar för givet att alla kan läsa, och framhåller att det finns många ”som har en läsfärdighet som inte stämmer överens med de krav som samhället ställer” (ibid.). Sundin påpekar:

De mindre goda läsarna klarar för det mesta av att läsa välbekanta eller mycket enkla texter som tevetablån, fotbollsresultaten eller den dagliga tidningen. Men de klarar inte av främmande texter om de inte har en mycket enkel struktur och ett mycket enkelt budskap. De kan inte heller sätta sig in i ett dokument av en typ som de inte är vana vid att läsa [---] Konsekvenserna blir att de får svårt att anpassa sig till förändringar på arbetsplatsen. De får också svårt att läsa information från myndigheter, banker, försäkringsbolag, skolor och företag för att fatta viktiga beslut som medborgare, konsumenter och föräldrar (Sundin 2007:26-27).

En del myndigheter har kommit till insikt om, samt förstått vikten av, att det finns läsare som behöver information på ett mer lättläst språk och skriver därför (vissa av) sina texter i både en normalversion och en anpassad lättläst version. Men hur ser myndigheters lättlästa versioner egentligen ut och följer dem de råd som finns om hur lättlästa texter bör se ut i syfte att underlätta för läsaren?

2. Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna uppsats är att undersöka vad som skiljer anpassade versioner av myndighetstexter från oanpassade versioner med samma innehåll och från samma myndighet. Med *anpassade versioner* avses textversioner som är skrivna på lättläst svenska i syfte att underlätta för läsare som av olika anledningar har svårt för läsning, och med *oanpassade versioner* avses texterna som de ser ut i sin normalversion utan anpassning till att vara lättlästa. Jag vill även se ifall de förändringar som gjorts i de anpassade versionerna följer de råd som finns om hur lättlästa texter bör se ut i syfte att underlätta för läsaren.

I min undersökning utgår jag från följande frågor:

- Vad skiljer en *anpassad* version av en myndighetstext från en *oanpassad* version med samma innehåll och från samma myndighet?
- Följer de förändringar som gjorts i den anpassade versionen de råd som finns om hur lättlästa texter bör se ut i syfte att underlätta för läsaren?

De anpassade versionerna kommer för enkelhetens skull i fortsättningen att kallas för *lättlästversionerna*, medan de oanpassade versionerna kommer att kallas för *normalversionerna*.

3. Vad är lättläst?

Maria Sundin är språkkonsult, textgranskare, översättare samt författare med mångårig erfarenhet av fenomenet lättläst. Anledningen till varför jag har valt att till stor del utgå ifrån hennes perspektiv är att jag anser att hon ger en omfattande och tydlig bild av vad lättläst är.

3.1 Vad är en lättläst text?

En lättläst text ”utgår från läsarnas behov, lyfter fram budskapet tydligt, månar om en tydlig struktur och tydliga samband, och formulerar lättlästa meningar och väljer begripliga ord” (Sundin 2007:149). Sundin tydliggör även att personer som föredrar lättlästa texter ofta har ”stora läsproblem och behöver mycket enkla texter för att orka ta sig igenom texten och förstå innehållet” (ibid.). Lättlästa texter är alltså texter som riktar sig till läsare som, av olika anledningar, har svårt för att läsa. Men det är inte bara läsare som har svårt för läsning som uppskatta lättlästa texter. Enligt Sundin (2007:35) uppskattar även goda läsare som inte har tid att plöja sig igenom en lång och svår text de lättlästa texterna.

Ett av riksdagen tillsatt organ med stor erfarenhet av lättlästa texter är *Centrum för Lättläst*. Detta organ har bl.a. som uppgift att se till att ovana läsare och personer med lässvårigheter får tillgång till olika sorts information och litteratur på lättläst svenska. En lättläst text skall enligt Centrum för Lättläst vara: lätt att ta sig igenom, lätt att ta till sig, lätt att förstå samt lätt att minnas. Lättläst handlar i hög utsträckning om att anpassa texten till dess läsare (se referenslista för hemsida).

3.2 Vägen till en lättläst text

Samspelet mellan en mängd olika faktorer avgör om en text uppfattas som lättläst eller inte.

En texts begriplighet beror av många faktorer: innehållets svårighetsgrad, textens språkliga utformning, ett tydligt samband mellan texten och den kontext som den [texten] ska fungera i, samt läsarens förkunskaper, förväntningar och läsmål (Svenska språknämnden 2006:85).

Sundin menar att ”det är en förfärligt massa saker som påverkar oss när vi läser – en del har med texten i sig att göra, annat har med oss själva som läsare att göra” (Sundin 2007:39). Vidare framhåller hon att:

Om man inte är tillräckligt intresserad av att läsa en text, lägger man inte heller ner energi på att förstå den. Annat som kan lägga hinder i vägen är krångligt språk och

textens utseende, som rubriksättning, styckeindelning, teckensnitt, radlängd och bilder (Sundin 2007:39).

3.2.1 Att skriva för läsaren

De lättlästa texternas läsare är, som nämnts, ofta ovana läsare som av olika anledningar har svårt för läsning. Sundin poängterar därför vikten av att skriva på ett sätt att läsarna inte behöver mycket förkunskaper för att förstå vad texten handlar om. ”Läsaren ska inte behöva läsa mellan raderna eller gissa” (Sundin 2007:86). I en intervju med olika läsare som Sundin (2007:47) genomfört menar en av de intervjuade att svåra texter kan ge läsare ångest samt få dem att känna sig i underläge gentemot en myndighet. En av anledningarna till att en text uppfattas som svår kan exempelvis vara bristande förkunskaper hos läsaren.

En lättläst text ska enligt Sundin utgå från läsarens perspektiv. ”En enda liten mening kan få läsaren att känna sig utanför” (Sundin 2007:88). Sundin tar meningen *Avgiften ska vara företaget till handa senast den 5 juni* som exempel och menar att meningen har avsändarens perspektiv i stället för läsarens. Med ett läsarperspektiv hade det kunnat stå *Betala avgiften senast den 5 juni*, menar hon.

Sundin betonar även vikten av att läsaren i ett tidigt skede i texten får reda på vad texten handlar om. På detta sätt kan läsaren bestämma sig för om han/hon skall läsa texten, och i så fall på vilket sätt. Ett exempel på ett textutdrag i vilket läsaren får reda på vad texten handlar om är enligt Sundin följande:

Här kan du läsa om
vad de sju största politiska partierna
i Sverige tycker.
Texterna är på lättläst svenska.

Texterna går att använda i en studiecirkel.
Det finns en studie-handledning till dem.
(Sundin 2007:88).

Som tidigare nämnts bör lättlästa texter skrivas så att dess läsare inte behöver en mängd förkunskaper för att förstå texten. Sundin poängterar att ”läsare som inte har så stora förkunskaper behöver få ett sammanhang där de kan hänga upp texten” (Sundin 2007:89). Enligt Sundin kan detta, för läsarna viktiga, sammanhang skapas med hjälp av förklaringar samt beskrivningar av situationens bakgrund. Ibland kan man även behöva ”tala om vad texten handlar om eller vilka konsekvenser den leder till” (ibid.). Ett exempelutdrag är:

Amanda Karlsson beviljas fortsatt bistånd jml kap 4 § 1 SoL, i form av boende på Prinsgården (Sundin 2007:89).

Med förklaringar, och satt i ett sammanhang, ser textutdraget ut enligt följande (se nästa sida):

Amanda Karlsson bor på Prinsgården. Amanda Karlsson vill fortsätta bo där. Amanda Karlsson får fortsätta bo på Prinsgården. Beslutet gäller från och med ... till och med ... Beslut enligt 4 kapitlet 1 § socialtjänstlagen (Sundin 2007:89).

Ett direkt tilltal till läsaren förespråkas av Sundin. Det direkta läsartilltalet menar hon (2007:91) bidrar till att skapa en relation mellan skribent och läsare. Vidare menar Sundin att en text med många passiva verb gör läsaren oengagerad eftersom denne inte kan känna någon relation till skribenten. Att man kan engagera läsaren genom att använda aktiva verb i stället för passiva konstaterar Sundin, men hon menar även att verbens uppmaningsform (t.ex. *prenumerera, läs, skicka* m.fl.) kan ha en engagerande inverkan på läsaren. Att engagera läsare kan få dem att lättare ta till sig och förstå texten menar hon.

Vilka ord man väljer som skribent är viktigt. Sundin (2007:95) anser att man som skribent hela tiden bör fråga sig ifall läsarna förstår de valda orden, eller om man kanske borde byta ut dem mot andra. Ju vanligare ett ord är, desto snabbare och lättare avkodar vi det. ”Själva sökprocessen går helt enkelt fortare eftersom vi har sökt efter ordet många gånger förut” (Sundin 2007:62).

Sundin (2007:63) menar även att det är lättare att avkoda kortare ord än långa. Därtill har Sundin som åsikt att ord som följer svenskans stavnings- och böjningsmönster är lättare att avkoda än oregelbundna ordsammansättningar samt att ett bra sätt att underlätta för läsaren är att lägga till förklaringar till ord. Enligt Lars Melin och Sven Lange kan ett lättavkodat ord vara ”ett konkret, ett vanligt, ett inhemskt ord eller kanske ett ord med okomplicerad särdragsstruktur” (Melin & Lange 2000:14).

3.2.2 Att skriva kortfattat

Enligt Sundin skiljer sig mindre goda kontra goda läsares ögonrörelser åt. ”De mindre goda läsarna fixerar alla ord minst en gång, deras fixeringar är längre och deras sackader [ryck som ögonen gör när de flyttar sig från en punkt till en annan] är kortare” (Sundin 2007:55). Hon förtydligar även att:

Mindre goda läsare har svårt att avgöra vad som är viktig information i texten. De kan inte hoppa över bakgrundsbeskrivningar, förklaringar och detaljer för att hitta fram till det de söker. De har också svårt att leta efter viktiga nyckelbegrepp eller gå tillbaka i texten. I stället plöjer de sig igenom texten från början till slut. På så sätt blir all text lika viktig. Därför måste du hjälpa dem genom att bara skriva det allra viktigaste (Sundin 2007:96).

Sundin (2007:97) klargör att även kortfattade texter måste förse läsaren med ett tydligt sammanhang. Det är enligt henne bättre att skriva en lite längre men begripligare text, än en kortare och mindre begriplig sådan.

3.2.3 Att lyfta fram huvudbudskapet

Enligt Sundin (2007:96) skulle alltså mindre goda läsare ha ”svårt att avgöra vad som är viktig information i texten” samt svårt att ”hoppa över bakgrundsbeskrivningar, förklaringar och detaljer för att hitta fram till det de söker”. Om en text skall vara lättläst bör den därför börja med det viktigaste framhåller hon.

Tydliga huvudrubriker samt informativa underrubriker hjälper läsaren att leta sig fram i texten. Sundin (2007:100) menar att tydliga rubriker fångar läsarens uppmärksamhet samtidigt som de ger läsaren ett hum om vad texten kommer att handla om. Detta leder i sin tur till att läsaren får lättare att ta till sig resten av texten förklarar hon.

I syfte att ytterligare underlätta för läsaren föreslår Sundin användandet av kärnmeningar samt punktlister. Hon menar att ”det underlättar om du inleder varje stycke med den viktigaste meningen, och inte spar den till slutet. På så sätt förstår läsaren redan efter att ha läst den första meningen vad stycket går ut på” (Sundin 2007:104). Punktlister är enligt Sundin ”effektiva om du vill göra delar av texten mer överskådliga för läsaren” (Sundin 2007:105).

3.2.4 Att inte packa informationen för hårt

Skillnaden i informationsvärde mellan olika ordklasser är avsevärd. Ordklasser som verb, pronomen samt adverb har ett mindre informationsvärde i jämförelse med nominala ordklasser som prepositioner, substantiv och particip. Ett sätt att räkna ut informationspackningen är med hjälp av nominalkvoten (NQ). Man delar då antalet substantiv, particip och prepositioner med antalet verb, pronomen samt adverb. Siffran man får fram på detta sätt är NQ. Ju högre NQ en text har, desto mer informationspackad är den (Melin & Lange 2000:66). Det normala värdet för NQ är 1,0. NQ för några vanliga texttyper visas i tabellen nedantill.

NQ för några vanliga texttyper

Broschyr	1,19
Lärobok	1,18
Morgontidning	1,04
Kvällstidning	0,99
Debatt	0,89
Veckotidning	0,85
Gymnasistprosa	0,72
Talspråk	0,25

Siffrorna i tabellen är från Melin och Lange (2000:168).

Enligt Sundin (2007:107) leder en hög andel substantiv till att texten blir ”onödigt svårläst”. Många substantiv leder även till att texten blir kortare. Men Sundin varnar för korta texter med många substantiv: ”Bara för att texten är kort blir den inte

lättare att läsa” (ibid.). Hon ger följande två exempel på texter. Den första innehåller fler substantiv och den andra fler verb.

Delegationen består av en ordförande och tio ledamöter med olika typer av kompetens inom området mänskliga rättigheter. Delegationen skall enligt sitt uppdrag ha en referensgrupp bestående av representanter för föreningslivet. Vidare har delegationen ett sekretariat med tre heltidsanställda sekreterare. Delegationens uppdrag skall slutredovisas till regeringen senast den 31 mars 2010 (Sundin 2007:107).

Den andra texten med färre substantiv och fler verb ser ut enligt följande:

En särskild grupp ska arbeta för mänskliga rättigheter i Sverige. Den heter Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige. Elva personer som är experter på mänskliga rättigheter är med i gruppen. De får hjälp av olika föreningar som arbetar med mänskliga rättigheter och ett kontor där tre personer arbetar. Gruppen ska ge stöd till myndigheter, kommuner och landsting, se till att fler människor lär sig om mänskliga rättigheter och se till att politiker och andra pratar mer om mänskliga rättigheter. Gruppen ska lämna en rapport till regeringen senast den 31 mars 2010 (Sundin 2007:107).

Sundin lyfter även ett varnande finger för substantiverade verb (verb som slutar på *-ande*, *-ende*, *-ing* m.fl.) eftersom en text med många sådana verb ”blir både onödigt informationspackat och krånglig” (Sundin 2007:108).

Sundin förespråkar också att man skall undvika siffror om de inte är absolut centrala för texten. Dessutom anser hon att man ska ”hjälpa läsaren på traven genom att skriva ut hur hon [läsaren] ska tolka siffrorna” (Sundin 2007:109). Att hjälpa läsaren att tolka siffror kan man göra genom att exempelvis skriva ”ruskigt dyrt” (om det nu är det som man vill säga) som en hjälpande fras.

3.2.5 Att använda aktiva verb i stället för passiva

Användandet av många passiva verb, utan utsatt agent, i stället för aktiva leder enligt Sundin (2007:111) till att en text blir mer svårläst eftersom läsaren inte vet vem som gör vad. ”Genom att ta bort de passiva verben och ersätta dem med aktiva blir du också tvungen att tala om vem som gör vad” påpekar hon (Sundin 2007:112). Därtill menar hon att en text med aktiva verb får en mycket trevligare ton i förhållande till en text med många passiva verb.

3.2.6 Att skriva konkret och åskådligt

Sundin är av uppfattningen att lättlästa texter bör vara så konkreta som möjligt. ”Ju abstraktare du skriver, desto mer lämnar du över till läsaren att göra sina egna tolkningar av texten. Risken blir att läsarna tycker att texten är så abstrakt att de

inte förmår göra några tolkningar alls” (Sundin 2007:112). Hon ger följande tre texter som exempel:

- Många med läs- och skrivsvårigheter har hög kompetens och mycket att ge i arbetslivet. Men för att de ska klara arbetslivets höga krav på läs- och skrivförmåga behöver de en rad olika hjälpmedel. Och att hitta rätt hjälpmedel kräver erfarenhet och kunnighet. Det har vi på hjälpmedelsavdelningen.
- Rehabilitering av arbetstagare med läs- och skrivsvårigheter kräver professionell anpassning av arbetsplatser.
- Arbetsrehabilitering med kompetens.

Sundin skriver att ”visserligen är den första och den mest konkreta texten längre, men du kan vara säker på att läsarna förstår vad du menar på ett helt annat sätt jämfört med den sista texten” (ibid.).

Även konkreta ord är viktiga om man vill att läsarna snabbt ska förstå vad som menas. Sundin (2007:113) varnar för formuleringar i stil med *De vill främja arbetslinjen* och *Kollektivtrafiken har utvidgats*, och ser hellre att man skriver *De vill göra så att folk arbetar* samt *Kommunen har köpt in två nya bussar*. Vill man få läsaren att förstå invecklade tankegångar kan man använda konkreta exempel; med hjälp av sådana kan man ”få läsaren att förstå även komplicerade resonemang” (ibid.).

Sundin (2007:115) lyfter ett varnande finger för olika dubbeltydigheter som kan förekomma i form av mångtydiga ord. Ett exempel är enligt henne ordet *då* som både kan betyda ’när’ och ’eftersom’. Exempelvis *Jag blev glad då (när) vi träffades* kontra *Jag blev sorgsen då (eftersom) vi träffades*. Sundin förklarar även att ”ord med dubbel betydelse blir särskilt svåra om läsaren inte är bekant med innehållet eller texttypen” (ibid.). Ett exempel är enligt henne uttrycket *Ersättning utgår*. Ordet *utgår* betyder i allmänspråket att något ’inte blir av’, medan det i ekonomiska sammanhang är lika med att ’pengarna kommer att betalas ut’.

Även omskrivande negationer är något som Sundin varnar för i lättlästa texter eftersom ”negationer kan vara ett sätt att linda in ett negativt budskap, men det kan skapa onödiga missförstånd” (Sundin 2007:116). Att exempelvis skriva *Tänk på att du kan bli sjuk under semestern* är enligt Sundin att föredra framför *Du kanske inte har tänkt på att du kan bli sjuk under semestern*. I synnerhet råder hon till undvikande av dubbla negationer. Om dessa skriver Sundin att de är ”särskilt svåra eftersom de ställer stora krav på korttidsminnet” (ibid.). Det är alltså enligt Sundin bättre att skriva *De som läser långsamt får ofta problem i arbetslivet* än *Att inte kunna läsa snabbt i arbetslivet i dag ställer inte sällan till problem*.

3.2.7 Att ha en röd tråd

För att läsaren obehindrat ska ta sig igenom texten behöver den ha en röd tråd, eller ”flyt” som vi lite slarvigt säger. Har texten inte flyt känns den hackig att läsa och får läsaren att tappa koncentrationen. Flyt i texten skapar du på olika sätt – genom att ge informationen i en ordning som känns logisk för läsaren, genom att dela upp texten i korta logiska stycken och genom att binda ihop stycken, meningar och ord med varandra (Sundin 2007:119).

Sundin tar upp två exempel på dispositionsprinciper att presentera information på. Den ena strukturen är den kronologiska som innebär att informationen kommer i tidsföljd (ex. går från nutid till framtid), och den andra är en struktur som innebär att informationen presenteras ”utifrån en bedömning av hur viktig den är” (Sundin 2007:120). En tredje struktur menar Sundin kan vara att ta upp ett tema i taget per stycke.

Viktigt för en texts flyt är enligt Sundin att meningarna ”hakar i” och har relationer till varandra. Sundin är av åsikten att ”texten blir lättare att läsa om du låter meningarna haka i varandra” (Sundin 2007:123). Ett sätt att få meningar att haka i varandra är genom att låta dem börja på likartade sätt, ex:

Detta ska riksdagen göra

Riksdagen ska besluta om nya lagar.

Riksdagen ska se till att regeringen sköter sitt arbete.

Riksdagen ska bestämma...

(Sundin 2007:123).

Ett annat mindre tjatigt sätt är att låta meningarna variera i sin början, exempelvis genom pronominaliseringar. Ett exempel är följande text:

För att folk-bildningen i fortsättningen ska få pengar så ska den hjälpa till att skapa ett mer demokratiskt samhälle och få människor att bry sig om vad som händer i samhället.

Den [folkbildningen] ska också...

(Sundin 2007:124)

Sundin tycker även att man bör upprepa ett och samma begrepp i stället för att blint använda sig av synonymer. ”Håller du dig till ett och samma ord blir kopplingen tydligare, och läsaren förstår att det handlar om samma grupp” (Sundin 2007:124).

Att visa sambandet mellan orsak och verkan är viktigt, och kanske särskilt viktigt i lättlästa texter då dessa riktar sig till läsare som ofta har svårt för läsning. ”Läsare vill veta hur saker och ting hänger ihop i texten. Därför ska du alltid göra förhållandet mellan orsak och verkan tydligt i texten. Ofta räcker det att om du ser till att texten har många sambandsord som gör detta tydligt” (Sundin 2007:127).

Sambandsord är exempelvis *eftersom*, (*där*)*för att*, *och*, *om* m.fl. Sundin ger följande två textexempel i syfte att exemplifiera detta:

- Du får försörjningsstöd 0401 **eftersom** du deltar i arbetspraktiken **för att** öka dina möjligheter att få arbete inom ditt yrke **och** saknar inkomster vid arbetslöshet (Sundin 2007:127).
- SFI-studerande i Praktiskprojekt, fått praktikplats på heltid fr o m 040101 och ska inte fortsätta med SFI-studier på dagtid, saknar inkomster, beviljas försörjningsstöd för 0401 (Sundin 2007:127).

Att tydliga samband förbättrar läsares förståelse av en text visar även en undersökning utförd av Monica Reichenberg. Om undersökningen och dess huvudresultat redogör hon i *Textvård* (2006:45-59). Reichenberg har modifierat ett antal originaltexter genom att tydligt markera orsakssamband med kausalitetsmarkörer som *därför* och *därför att*. Vidare har hon försett originaltexterna med en röst i form av ”utrop och uppmaningar från personerna i texten” (Svenska språknämnden 2006:49). Därtill har hon månat om att byta ut mindre vanliga ord mot vanligare, samt månat om att förklara ämnesspecifika ord. Hennes modifiering av originaltexterna visar att de modifierade texterna är lättare att förstå, i synnerhet för andraspråkselever.

3.2.8 Att skriva okomplicerade meningar

Enligt Sundin (2007:128) är meningar med rak ordföljd lättare att läsa än meningar med omvänd sådan. Det är således lättare att läsa *Regeringen har en webbplats på Internet* än *På Internet har regeringen en webbplats*. Anledningen till detta, förklarar Sundin, är ”att vi snabbt vill ha klart för oss vad det är som händer (har) och vem det är som har (regeringen), därefter undrar vi vad det är som regeringen har (en webbplats)” (ibid.).

De flesta läsare uppskattar enligt Sundin att det finita verbet kommer tidigt i meningen. ”Om verben kommer tidigt behöver läsaren inte komma ihåg så mycket innan hon får klart för sig vad meningens budskap är” (Sundin 2007:129). Melin och Lange förklarar att den reguljära placeringen för det finita verbet är på andra plats. Vidare påpekar de att om detta sätts ur spel, så att man får fler ord till vänster om det finita verbet än till höger, ”blir meningen gärna otymplig” (Melin & Lange 2000:70).

Att hålla ihop ord som hör samman förespråkas av Sundin. Detta menar Sundin är viktigt ”för att läsaren ska kunna hålla ordning på vad som händer och vem det är som gör något i meningen”. För att underlätta för läsaren är det därför viktigt att låta ”ord som hör ihop stå nära varandra i meningen. Det innebär att du ska låta subjekt, predikat och även ofta objektet stå så nära varandra som möjligt” (Sundin 2007:129).

Sundin föreslår även att man ska sträva efter korta meningar i lättlästa texter. Hon menar att det inte finns något exakt mått på hur lång en mening ska vara, men skriver att en lagom lång mening i en lättläst text är ”nedåt en tio ord” (Sundin 2007:130). I syfte att skapa en bättre läsrhyth förordar Sundin att man kan blanda kortare och längre meningar.

För att se hur komplicerad en text är kan man räkna ut textens lix-värde. Lix står för ”läsbarhetsindex” och ger ”en fingervisning om hur lätt – eller svår – texten är” (Sundin 2007:255). Lixvärdet är summan av den genomsnittliga meningslängden samt andelen långa ord. Lixvärdet räknas ut genom att antalet ord i en text divideras med antalet meningar, varpå man lägger till antalet långa ord i texten dividerat med antalet ord som helhet. Därefter multiplicerar man med hundra för att få fram procenttalet långa ord. Lixvärdet för några vanliga texttyper visas i tabellen nedan.

Lixvärdet för några vanliga texttyper

< 30	Mycket lättläst, barnböcker
30-40	Lättläst, skönlitteratur, populärtidningar
40-50	Medelsvår, normal tidningstext
50-60	Svår, normalt värde för officiella texter
> 60	Mycket svår, byråkratsvenska

Siffrorna i tabellen är från:
<http://www.lix.se/index.php>.

3.2.9 Att använda enkla ord

Enligt Sundin visar många undersökningar ”att de ord som de flesta tycker är lättast att förstå är vanliga, korta och regelbundna” (Sundin 2007:132). Hon förespråkar därför att man i lättlästa texter ska sträva efter att använda så många vardagliga ord som möjligt. Det är enligt Sundin (2007:133) bättre att till exempel skriva *dödat* än *likviderat*, *prata* än *överbädda* osv.

Även fackord varnar Sundin för om de inte är absolut nödvändiga för texten. Angående fackord skriver hon att de ”är förrädiska, eftersom de är så lätta att förstå för experten men så svåra för den oinsatte” (ibid.). Om man ändå vill ha med fackord tycker Sundin att det är viktigt att dessa förklaras, antingen direkt i texten eller förslagsvis i en tillhörande ordlista. Därtill är Sundin kritisk till ”tillfälliga sammansättningar”. Hon skriver att ”särskilt svåra är tillfälliga sammansättningar, som *julaftonsfriden* eller *mys-pys-belysningen* (Sundin 2007:136).

3.2.10 Att lyfta fram texten med hjälp av dess form

Lättlästa texter anser Sundin ska vara ”luftiga”. De bör ha rubriker, korta stycken, rikligt radavstånd samt punktlistor som gör texten mer överskådlig om texten är lång (2007:137). För en del läsare underlättar även s.k. ”frasanpassat radfall”. Hon klargör att ”läsare som uppskattar frasanpassat radfall är läsare som behöver få

hjälp med läsrytmen och att dela upp orden i fraser” (Sundin 2007:140). En text skriven med frasanpassat radfall kan se ut på följande sätt:

Mycket är orättvist i Sverige.
Många är fattiga och andra är rika.
Invandrare har det inte lika lätt som
de som är födda i Sverige.

Vidare är Sundin av uppfattningen att bilder hjälper läsarna att ta till sig informationen i texten bättre, samt att bilder bidrar till att läsarna får lättare att minnas texten. Hon betonar dock att ”bilderna och texten måste handla om samma sak, och hjälpas åt att förstärka textens budskap. Talar bilden och texten olika språk, kan det bli svårt för många läsare att tolka budskapet” (Sundin 2007:142).

3.3 Lättläst – för vem?

I en webbpublicerad handledning vid namn *Vad är lättläst?* av Monica Reichenberg och Ingvar Lundberg tydliggörs det att behovet av lättläst är särskilt stort för följande grupper (Reichenberg & Lundberg 2008:15):

- Barn, ungdomar och vuxna som håller på att lära sig läsa.
- De som har särskilt stora svårigheter att lära sig läsa t.ex. på grund av dyslexi.
- Barn, ungdomar och vuxna med varierande grad av koncentrationssvårigheter (t.ex. ADHD).
- Barn, ungdomar och vuxna med andra neuropsykiatriska störningar (t.ex. autism, Aspergers syndrom).
- Barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning.
- Barn och vuxna med hörselnedsättning.
- Vuxna med låg utbildning och bristfällig läserfarenhet.
- Barn, ungdomar och vuxna med annan språklig och kulturell bakgrund.
- Barn, ungdomar och vuxna med språkstörningar.
- Barn, ungdomar och vuxna med motoriska och perceptuella svårigheter.

4. Material och metod

4.1 Material

Materialet som min undersökning utgår från är fördelat över tre myndigheter: riksdagen, försäkringskassan samt polisen (se bilaga 1-6). Texterna från riksdagen är två till antalet och handlar om hur val till riksdagen går till. En av texterna är en normalversion, och den andra är en lättlästversion som behandlar samma fenomen.

Texterna från försäkringskassan är två till antalet och handlar om vad som händer om man blir sjuk. Den ena av dessa texter är en normalversion, medan den andra behandlar samma fenomen som den tidigare – fast på lättläst svenska.

Texterna från polisen är två till antalet och handlar om Internet-relaterad brottslighet. En av texterna är en normalversion, och den andra är en lättläst version som behandlar samma fenomen.

Samtliga myndighetstexter har som syfte att informera läsaren och kan därför kallas informativa. De valda myndigheterna och myndighetstexterna är slumpvis valda utifrån kriteriet att det skall vara myndigheter och texter som man ofta kan behöva komma i kontakt med och som därav bör vara lätta att begripa. Samtliga texter tror jag dock är representativa för myndighetstexter överlag. Alla texter är dessutom webbaserade.

4.2 Metod

Den metod som använts är analytisk eftersom jag har gjort jämförande textanalyser mellan normal- och lättlästversionerna i syfte att se hur de skiljer sig åt. Målet med undersökningen är dels att se vad som skiljer en lättläst textversion från en normalversion, dels att se ifall de ändringar som gjorts i den lättlästa versionen följer de råd som finns om hur lättlästa texter bör se ut i syfte att underlätta för läsaren. Av de faktorer, som påverkar en texts läsbarhet, som redogörs för i avsnittet ”tidigare forskning” har jag valt att undersöka följande:

- Texternas lix-värde.
- Texternas disposition och utformning (Börjar texterna med det viktigaste; förekommer det tydliga och informativa rubriker samt underrubriker; förekommer kärnmeningar och punktuppställningar; är stycken och radavstånd utformade på ett sätt att texten känns ”luftig”; förekommer det information som är irrelevant?).
- Texternas perspektiv (Presenteras informationen ur läsarens perspektiv; sätts informationen in i ett sammanhang så att läsaren inte behöver en mängd förkunskaper för att förstå texterna; är förhållandena mellan orsak och verkan tydliga; ger texten exempel för att underlätta läsarens förståelse?).
- Förekomsten av svåra, sammansatta och/eller ämnesspecifika ord som inte förklaras i texterna.
- Hur lång är texten och vilken är den genomsnittliga meningslängden?
- Hur ser ordmedellängden ut i texten?

5. Resultat och diskussion

I detta avsnitt presenteras resultatet av textanalyserna ihop med en diskussion i relation till vad som nämns i avsnittet ”Tidigare forskning”. Samtliga texter finns som bilagor längst bak. Lix-värdet är uträknat med hjälp av: www.lix.se.

5.1 Riksdagens texter

5.1.1 Text 1: ”Val till riksdagen”, normalversion

5.1.1.1 Lix-värde

Normalversionen av texten *Val till riksdagen* har ett läsbarhetsindex (LIX) som ligger på 47, vilket betyder att den klassificeras som medelsvår, normal tidnings-text (se s 13).

5.1.1.2 Disposition

Texten inleds med relevant information i förhållande till rubriken, närmare bestämt hur ofta det är riksdagsval. Att det inledande stycket är relevant samt fungerar som en introduktion markeras av att det är skrivet i fet stil såsom en ingress. Dispositionsprincipen är sådan att ett tema i taget behandlas per stycke. Således behandlar det inledande stycket temat ”riksdagsval”, medan efterkommande stycke i sin tur behandlar temat ”rösträtt”. Vidare behandlar det tredje stycket temat vad som krävs för att kunna bli vald till riksdagsledamot, samtidigt som det fjärde stycket behandlar temat ”det svenska valsystemet”. Samtliga stycken tar även upp betydelsefull information i relation till temat ifråga.

Till texten finns *en* rubrik i form av huvudrubriken ”Val till riksdagen”. Huvudrubriken är tydlig samt informativ och ger en korrekt bild av vad texten kommer handla om. Underrubriker saknas såväl som punktuppställningar, men däremot förekommer kärnmeningar som inleder varje stycke. Det första stycket inleds med kärnmeningen ”Vart fjärde år i september är det val till riksdagen” åtföljt av vad som händer då. Vidare påbörjar följande kärnmening det andra stycket: ”Nästa riksdagsval hålls den 19 september 2010” följt av vad som krävs för att få rösta i valet. Det tredje stycket inleds med hjälp av kärnmeningen ”Den som vill bli vald till riksdagsledamot måste få rösta i riksdagsvalet och dessutom vara nominerad av ett politiskt parti” åtföljt av en förklaring till varför partitillhörighet är viktigt. Stycke fyra, i sin tur, har följande kärnmening som inledning: ”Det svenska valsystemet är tänkt att så rättvist som möjligt fördela mandaten mellan partierna i för-

hållande till antalet röster som partierna fått” följt av en mer ingående förklaring till hur valsystemet fungerar. I övrigt är texten ”luftig” i och med radavståndet samt styckesindelningen. Ingen information i texten kan direkt anses vara irrelevant eller överflödig.

5.1.1.3 Perspektiv

Informationen i texten presenteras i första hand *inte* ur läsarens perspektiv. Texten saknar exempelvis ett direkt tilltal till läsaren och innehåller därmed inte många personliga pronomen. I stället för att skriva till exempel ”Vart fjärde år i september väljer *vi* vilka kvinnor och män som ska respresentera oss i riksdagen”, alternativt ”Vart fjärde år i september har *du* möjlighet att välja...”, så står det ”Vart fjärde år i september är det val till riksdagen” (se ”Bilaga 1”). Det formella subjektet – *det* – bidrar, till skillnad från exempelvis personliga pronomen som *du*, *vi* m.fl., till att texten får ett avsändarperspektiv snarare än läsarperspektiv.

Fler exempel där avsaknaden av ett direkt tilltal till läsaren bidrar till att skapa ett avsändarperspektiv snarare än ett läsarperspektiv är följande: ”Då går medborgarna till vallokalerna för att bestämma...”, ”Rösträtt i riksdagsval har svenska medborgare som...” samt ”Den som vill bli vald till riksdagsledamot måste få rösta...”. Dessa exempel går att skriva om genom att i stället ha med personliga pronomen, vilket hade givit texten som helhet ett läsarperspektiv.

Beträffande textens förmåga att skapa sammanhang där läsaren kan ”hänga upp” texten utan att behöva en stor mängd förkunskaper för att förstå den, så försöker texten ge relevant bakgrundsinformation – men denna kan ibland vara otillräcklig. Textens inledande mening ”Vart fjärde år i september är det val till riksdagen” torde räcka för att ge ett sammanhang som motiverar den efterkommande meningen: ”Då går medborgarna till vallokalen för att...”. På samma sätt krävs det inga omfattande förkunskaper hos läsaren för att förstå nästa stycke i vilket det förklaras när nästa riksdagsval äger rum samt vad som krävs för att vara röstberättigad till detta.

I det tredje stycket ges ett sammanhang till vad som krävs för att bli vald till riksdagsledamot, i vilket det bl.a. nämns att ett av kraven är partitillhörighet. I nästkommande mening ges en förklaring till varför partitillhörigheten är viktig. I det avslutande stycket är det emellertid tveksamt om sammanhanget som skapas räcker för att en läsare utan förkunskaper ska förstå. En förutsättning för att förstå detta stycke torde vara att man känner till att det svenska valsystemet är proportionellt, dvs. att andelen mandat som partierna får i exempelvis riksdagen är, i stort sett, lika som mängden röster partiet fått.

Vad gäller textbindningen och närmare bestämt förhållandena mellan orsak och verkan så är dessa ibland tydligt markerade med hjälp av underordnande konjunktioner (subjunktioner), samtidigt som man ibland tvingas inferera. I det inledande stycket, till exempel, är den första meningen orsaken till det som beskrivs i nästkommande mening, vilket markeras med hjälp av den kausala (orsaks-

angivande) konjunktionen *då*. I den andra meningen finns även där en kausal konjunktion i form av *för att*. I textens andra stycke tvingas man inferera för att förstå sambandet mellan den första och andra meningen. Den första meningen ”Nästa riksdagsval hålls den 19 september 2010” hänger ihop med den andra meningen ”Rösträtt i riksdagsval har svenska medborgare som fyllt 18 år senast på valdagen och som är eller någon gång varit folkbokförda i Sverige” genom inferens. Detta eftersom ”rösträtt” i den andra meningen har med ”riksdagsval” i den första meningen att göra. Även i textens tredje stycke återfinns en kausal konjunktion i form av *eftersom*, vilken – som nämnts innan – anger orsak, i detta fall varför partitillhörighet är viktigt. I det avslutande stycket hittar man den adversativa konjunktionen *men*, som i detta fall markerar en åtskillnad mellan den sista meningen och det som nämnts innan. I texten ges dock inga exempel i syfte att underlätta läsarens förståelse.

5.1.1.4 Svåra, sammansatta och/eller ämnesspecifika ord som inte förklaras?

I texten finns det exempel på ord som inte förklaras, och som skulle kunna uppfattas som svåra. Ord som *medborgarna*, *vallokaler*, *folkbokförda*, *riksdagsledamot*, *nominerad*, *partitillhörighet* samt *mandat* är exempel på ord som skulle kunna bedömas som svåra av en del läsare.

5.1.1.5 Hur lång är texten och vilken är den genomsnittliga meningslängden?

Texten består av sammanlagt 136 ord samt 9 meningar (rubrikerna är *ej* inräknade i någon av texterna). Den första meningen är uppbyggd av 10 ord, den andra av 18 ord, den tredje av 7 ord, den fjärde av 23 ord, den femte av 20 ord, den sjätte av 16 ord, den sjunde av 22 ord, den åttonde av 7 ord, och den nionde och sista meningen är slutligen uppbyggd av 13 ord. Detta resulterar i en genomsnittlig meningslängd på 15,11 (antalet ord delat på antalet meningar).

5.1.1.6 Hur ser ordmedellängden ut i texten?

Som nämnts ovan består texten av sammanlagt 136 ord som tillsammans utgör 712 tecken utan blanksteg. Genom att dela antal tecken utan blanksteg med antalet ord får man fram ord(medel)längden. Denna text har således en ordmedellängd på 5,23.

5.1.1.7 Diskussion

Som nämnts innan har texten ”Val till riksdagen” (normalversionen) ett läsbarhetsindex som ligger på 47 och klassificeras därmed som medelsvår, normal tidningstext enligt *www.lix.se*. Sundin (2007:255) tydliggör att en texts läsbarhetsindex ger ”en fingervisning om hur lätt – eller svår – texten är”. Lix-värdet är således ett mått på hur avancerad en text är (och räknas ut genom att mängden långa ord – dvs. längre än sex bokstäver – samt antalet meningar i texten viktas i förhållande till mängden ord i texten som helhet enligt en bestämd formel). I ljuset av detta är denna text tillräckligt avancerad för att inte klassificeras som lättläst (en lättläst text har ett lixvärde på 30-40). En läsare som är van vid lättlästa texter kan alltså få problem med denna text med hänsyn till lix-värdet.

När det gäller en texts disposition framhåller Sundin (2007:96) att lättlästa texter bör börja med det viktigaste. Således påpekar hon vikten av att läsaren i ett tidigt skede får reda på vad texten handlar om (2007:88). Normalversionen av texten ”Val till riksdagen” börjar med det viktigaste. I det inledande stycket får man som läsare reda på hur ofta det är riksdagsval, vad som händer då samt varför detta sker. Efter att ha läst detta inledande stycke torde man som läsare få ett hum om vad texten handlar om.

Vad gäller rubriksättning förklarar Sundin (2007:100) att tydliga huvudrubriker samt informativa underrubriker hjälper läsaren att leta sig fram i texten, vilket i sin tur leder till att läsaren får lättare att ta till sig resten av texten. Till texten i fråga här finns *en* rubrik i egenskap av huvudrubriken som lyder ”Val till riksdagen”. Denna är tydlig och informativ samtidigt som den ger en korrekt bild av vad texten handlar om. Det saknas dock underrubriker vilket troligen försvårar läsningen av texten eftersom läsaren på egen hand tvingas leta sig fram i texten. Med adekvata underrubriker hade texten sannolikt blivit mer lättläst.

Beträffande kärnmeningar poängterar Sundin (2007:104-105) att dessa är ett bra sätt att underlätta läsningen för läsaren. Hon menar alltså att ”det underlättar om du inleder varje stycke med den viktigaste meningen, och inte spar den till slutet. På så sätt förstår läsaren redan efter att ha läst den första meningen vad stycket går ut på” (ibid.). När det gäller texten i fråga här inleds varje stycke med en tydlig liksom informativ kärnmening, vilket – precis som Sundin förklarar – hjälper läsaren att förstå vad det aktuella stycket går ut på. Kärnmeningarna bidrar alltså till att texten upplevs som mer lättläst.

Angående stycken och radavstånd skriver Sundin (2007:137) att lättlästa texter ska vara ”luftiga” samt ha korta stycken liksom rikligt radavstånd. Texten i fråga här torde upplevas som någorlunda ”luftig”. Radavståndet är tämligen bra och styckena är lagom långa. Längre radavstånd hade dock gjort texten mer lättläst och förstärkt känslan av ”luftighet”. Inget av det som nämns i texten torde upplevas som direkt irrelevant. Däremot går det att förkorta texten ytterligare för att göra den mer lättläst (jfr. lättlästversionen).

I fråga om informationen i texten presenteras ur läsarens perspektiv skriver Sundin (2007:88) att en lättläst text ska utgå från läsarens perspektiv. Vidare tyd-

liggör hon att det kan räcka med en enda mening för att läsaren ska känna sig utanför (ibid.). Sundin tar meningen *Avgiften ska vara företaget till handa senast den 5 juni* som exempel och menar att meningen har avsändarens perspektiv i stället för läsarens. Med ett läsarperspektiv hade det kunnat stå *Betala avgiften senast den 5 juni*, menar Sundin. Därtill förespråkar Sundin ett direkt läsartilltal, vilket hon anser bidrar till att skapa en relation mellan skribent och läsare (2007:91). Normalversionen av texten ”Val till riksdagen” presenterar inte informationen ur läsarens perspektiv. Dessutom saknar texten ett direkt läsartilltal, vilket också bidrar till att texten får ett avsändarperspektiv snarare än läsarperspektiv. Detta kan således leda till att en läsare som föredrar lättlästa texter, och kanske har svårt för läsning, känner sig utanför och därmed får svårt att ta till sig texten i fråga. Texten hade alltså

blivit mer lättläst om den haft ett läsarperspektiv samt ett direkt läsartilltal.

När det gäller om informationen i texten sätts in i ett sammanhang så att läsaren inte behöver en mängd förkunskaper för att förstå förklarar Sundin (2007:86) att det är viktigt – när det handlar om lättlästa texter – att skriva på ett sådant sätt att läsarna inte behöver mycket förkunskaper för att förstå vad texten handlar om. Hon klargör att ”läsare som inte har så stora förkunskaper behöver få ett sammanhang där de kan hänga upp texten” (Sundin 2007:89), och konstaterar att detta för läsarna viktiga sammanhang skapas genom förklaringar samt beskrivningar av situationens bakgrund (ibid.). Angående normalversionen av ”Val till riksdagen” så försöker texten skapa sammanhang där läsaren kan ”hänga upp” texten utan att behöva en mängd förkunskaper för att förstå den. Detta sammanhang försöker texten åstadkomma genom att förse läsaren med relevant bakgrundsinformation, men denna kan ibland vara otillräcklig. Bortsett från textens avslutande stycke så lyckas texten väl med att förse läsaren med relevant bakgrundsinformation så att denne inte behöver en mängd förkunskaper för att förstå. I textens sista stycke är det dock osäkert om sammanhanget som skapas räcker för att en läsare utan förkunskaper ska förstå. En förutsättning för att förstå detta stycke torde vara att man är bekant med att det svenska valsystelet är proportionellt, alltså att andelen mandat som partierna får i exempelvis riksdagen är, i stort sett, lika som mängden röster partiet fått. Om detta hade nämnts torde stycket blivit mer lättläst för den oinsatte.

Beträffande förhållandena mellan orsak och verkan konstaterar Sundin (2007:149) att lättlästa texter, bland annat, bör måna om tydliga samband. Det är således viktigt att lättlästa texter är skrivna på ett sätt ”att läsarna inte behöver mycket förkunskaper för att förstå vad texten handlar om” (Sundin 2007:86). Svenska språknämnden (2006:85) förklarar att en mängd olika faktorer avgör huruvida en text uppfattas som lättläst eller inte, varav en faktor är tydliga samband. Normalversionen av texten ”Val till riksdagen” markerar ibland förhållandena mellan orsak och verkan tydligt genom användandet av underordnande konjunktioner, medan man ibland tvingas inferera på egen hand. I textens första stycke är den inledande meningen orsaken till det som beskrivs i nästkommande mening, vilket markeras med hjälp av den orsaksangivande konjunktionen *då*. Även i textens andra mening, till

exempel, återfinns en orsaksangivande konjunktion i form av *för att*. Dock finns det även exempel där man som läsare tvingas inferera kopplingen på egen hand. I textens andra stycke tvingas man inferera för att förstå sambandet mellan den första och andra meningen. Den första meningen "Nästa riksdagsval hålls den 19 september 2010" hänger ihop med den andra meningen "Rösträtt i riksdagsval har svenska medborgare som fyllt 18 år senast på valdagen och som är eller någon gång varit folkbokförda i Sverige" genom inferens. Detta eftersom "rösträtt" i den andra meningen har med "riksdagsval" i den första meningen att göra. Om det istället hade stått skrivet "Nästa riksdagsval hålls den 19 september 2010. Då kan svenska medborgare som fyllt 18 år senast på valdagen och som är eller någon gång varit folkbokförda i Sverige gå och rösta" hade kopplingen mellan orsak och verkan varit mycket tydligare, vilket i sin tur hade gjort texten mer lättläst för en oinsatt läsare.

Vad gäller exempel för att underlätta läsarens förståelse tydliggör Sundin (2007:113) att man kan få en oinsatt läsare att förstå invecklade tankegångar samt komplicerade resonemang med hjälp av konkreta exempel. Texten i fråga här ger inga exempel i syfte att underlätta läsarens förståelse. Dock hade nog konkreta exempel i textens avslutande stycke underlättat betydligt för den oinsatte.

I fråga om svåra, sammansatta och/eller ämnesspecifika ord som inte förklaras informerar Sundin (2007:149) att en lättläst text, bland annat, ska se till att använda sig utav begripliga ord. Vidare klargör hon att ju vanligare ett ord är, desto snabbare och lättare avkodar vi det (2007:62). I texten finns det exempel på ord som inte förklaras, och som skulle kunna uppfattas som svåra. Ord som *medborgarna*, *vallokaler*, *folkbokförda*, *riksdagsledamot*, *nominerad*, *partitillhörighet* samt *mandat* är exempel på ord som skulle kunna bedömas som svåra av en del läsare. Om dessa ord hade förklarats (genom t.ex. en separat ordlista, exemplifieringar el. dyl.) eller bytts ut mot mer begripliga sådana hade texten uppfattats som mer lättläst av läsare som har svårt för läsning.

Vad gäller textens längd som helhet, dess genomsnittliga meningslängd samt ordmedellängden förklarar Sundin att undersökningar visar att "de ord som de flesta tycker är lättast att förstå är vanliga, korta och regelbundna" (Sundin 2007:132). Därtill föreslår hon att man ska sträva efter korta meningar i lättlästa texter. Vidare förklarar hon att det inte finns något exakt mått på hur lång en mening ska vara, men skriver att en lagom lång mening i en lättläst text är "nedåt en tio ord" (Sundin 2007:130). Beträffande en texts längd som helhet skriver Sundin (2007:35, 2007:149) att läsare som har svårt för läsning inte alltid orkar plöja sig igenom längre texter. När det gäller texten i fråga här har den en ordmedellängd på 5,23. Texten hade rimligen blivit mer lättläst om ordmedellängden varit kortare. I fråga om textens genomsnittliga meningslängd är denna 15,11. Som nämnts ovan påpekar Sundin att en lagom lång mening i en lättläst text är "nedåt en tio ord". Texten i fråga kan alltså uppfattas som svårläst i och med meningslängden. Vad gäller textens längd som helhet består texten av 136 ord. Om texten istället varit kortare hade den varit enklare att ta sig igenom för läsare som har svårt för läsning.

5.1.2 Text 2: "Val till riksdagen", lättlästversion

5.1.2.1 Lix-värde

Lättlästversionen av texten *Val till riksdagen* har ett läsbarhetsindex som ligger på 35, vilket innebär att den klassificeras som lättläst, skönlitteratur, populärtidningar.

5.1.2.2 Disposition

Texten inleds med väsentlig information i relation till huvudrubriken "Val till riksdagen", mer precist att folket i Sverige väljer vilka som ska styra landet. Textens disposition är sådan att informationen presenteras med hänsyn till en värdering av hur viktig den är för läsaren. Det torde vara förnuftsensligt att man som läsare först undrar vilka det är som väljer representanterna i riksdagen, hur ofta detta sker samt vad riksdagsledamöterna beslutar om och på vilka nivåer. Därefter undrar man som läsare sannolikt hur många politiker det finns i riksdagen och inte minst vad som krävs för att få rösta i riksdagsvalet. Enligt denna disposition är även texten som helhet uppbyggd

Texten som helhet består av två stycken samt den ovannämnda huvudrubriken. I det inledande stycket får man som läsare reda på att svenska folket fastställer vilka som ska styra i Sverige. Därutöver får man i detta stycke reda på hur ofta det är val samt vad olika politiker fattar beslut om och på vilka nivåer detta sker.

I det andra och avslutande stycket ges information om hur många politiker det finns i riksdagen, vad dessa kallas samt vad som krävs för att få rösta. Informationen presenteras följaktligen med hänsyn till hur betydelsefull den är för läsaren. Bortsett från huvudrubriken saknar texten underrubriker såväl som kärnmeningar samt punktuppställningar. Texten ger ett "luftigt" intryck som en konsekvens av de två styckena, radavståndet samt det frasanpassade radfallet. Inget av det som tas upp i texten kan anses vara oväsentligt eller obehövligt.

5.1.2.3 Perspektiv

Informationen i texten presenteras ur läsarens perspektiv. Texten innehåller till exempel ett direkt tilltal till läsaren, vilket markeras med hjälp av personliga pronomen såsom *vi* samt *du*. I textens andra mening står det exempelvis "Vart fjärde år väljer *vi* vilka som ska styra i riksdagen, landstingen och kommunerna" (min kursiv.). I den avslutande meningen i det första stycket står det till exempel "Politikerna i landstingen och kommunerna styr där *vi* bor" (min kursiv.). Därtill står det följande i textens sista mening: "För att få rösta ska *du* ha fyllt arton år" (min

kursiv.). De personliga pronomina i dessa exempel – dvs. *vi* samt *du* – ger texten ett läsarperspektiv.

När det gäller textens förmåga att frambringa sammanhang där läsaren kan ”hänga upp” texten utan att behöva en stor mängd förkunskaper för att förstå den, så skapar texten sammanhang genom att ge relevant bakgrundsinformation. Textens inledande mening ”I Sverige väljer folket vilka som ska styra landet” bör sannolikt vara tillräcklig för att ge ett sammanhang som motiverar den nästkommande meningen: ”Vart fjärde år väljer vi vilka som ska styra i riksdagen, landstingen och kommunerna”. Denna mening, i sin tur, skapar ett sammanhang för följande två meningar: ”Politikerna i riksdagen beslutar om sådant som handlar om hela landet. Politikerna i landstingen och kommunerna styr där vi bor”, vilka utgör en förklaring till vad som menas med riksdag, landsting samt kommuner. I textens andra stycke förklarar de två inledande meningarna hur många politiker det finns i riksdagen samt vad dessa kallas. Dessa två meningar skapar ett sammanhang för de avslutande två meningarna: ”Alla svenska medborgare får rösta på vilka de vill ska vara med i riksdagen. För att få rösta ska du ha fyllt arton år”, detta eftersom man som läsare bör vilja få reda på vad som krävs för att dessa riksdagsledamöter ska kunna röstas fram.

I fråga om textbindningen och närmare bestämt relationerna mellan orsak och verkan så är det i texten inga tydliga samt tydligt markerade exempel som uttrycker orsak-verkan. Textens inledande mening ”I Sverige väljer folket vilka som ska styra landet” är orsaken till det som händer i den efterkommande meningen: ”Vart fjärde år väljer vi vilka som ska styra i riksdagen, landstingen och kommunerna”, vilket hade kunnat göras tydligare med hjälp av en kausal konjunktion som till exempel *eftersom* (dvs. till exempel: ”I Sverige väljer folket vilka som ska styra landet, eftersom vi vart fjärde år väljer vilka...”). Beträffande resten av meningarna i texten så hänger dessa samman på så sätt att man måste inferera.

I det första styckets avslutande två meningar – dvs. ”Politikerna i riksdagen beslutar om sådant som handlar om hela landet. Politikerna i landstingen och kommunerna styr där vi bor” – förekommer referenten ”politikerna”, vilken sträcker sig till de två första meningarna i det andra stycket. Denna referent bidrar till att meningarna hänger samman på ett logiskt sätt, på samma sätt som textens avslutande två meningar hänger ihop med resten av texten i och med att orden som ingår tillhör en ledfamilj med den gemensamma nämnaren ”riksdagsval”. I texten ges inga exempel som bidrar till att underlätta läsarens förståelse.

5.1.2.4 Svåra, sammansatta och/eller ämnesspecifika ord som inte förklaras?

I texten skulle följande ord kunna uppfattas som svåra: *landstingen*, *kommunerna*, *ledamöter* samt *medborgare*. Orden *landstingen*, *kommunerna* samt *ledamöter* förklaras emellertid i texten, vilket medför att det enda ordet i texten som möjligen hade kunnat uppfattas som svårt är *medborgare*.

5.1.2.5 Hur lång är texten och vilken är den genomsnittliga meningslängden?

Texten består av sammanlagt 78 ord samt 8 meningar. Den första meningen består av 9 ord, den andra – i sin tur – av 14 ord, den tredje av 11 ord, den fjärde av 9 ord, den femte av 6 ord, den sjätte av 5 ord, den sjunde av 14 ord, och den åttonde och sista meningen är avslutningsvis uppbyggd av 10 ord. Detta ger till resultat en genomsnittlig meningslängd på 9,75 (antalet ord delat på antalet meningar).

5.1.2.6 Hur ser ordmedellängden ut i texten?

Som nämnts innan består texten av sammanlagt 78 ord som sammanlagt utgör 388 tecken utan blanksteg. Som tidigare förklarats får man fram textens ord(medel)-längd genom att dela antal tecken utan blanksteg med antalet ord. Denna text har således en ordmedellängd på 4,97.

5.1.2.7 Diskussion

Som tidigare nämnts har texten ”Val till riksdagen” (lättlästversionen) ett läsbarhetsindex som ligger på 35 och klassas därmed som lättläst, skönlitteratur, populärtidningar enligt *www.lix.se*. Som Sundin (2007:255) framhåller är lix-värdet en ”fingervisning” gällande en texts svårighetsgrad. Denna text är följaktligen så pass icke-avancerad till formen att den klassas som lättläst. En läsare som föredrar lättlästa texter torde således inte ha några problem med denna text med hänsyn till lix-värdet.

Vad gäller en texts disposition poängterar Sundin (2007:96) att lättlästa texter bör inledas med det viktigaste. Vidare framhåller hon vikten av att läsaren i ett tidigt skede får reda på vad texten handlar om (2007:88). Lättlästversionen av texten ”Val till riksdagen” inleds med det viktigaste. I textens första stycke får man reda på att folket i Sverige väljer vilka som ska styra landet, hur ofta detta sker samt vilka instanser vi väljer representanter till. Efter att ha läst detta inledande stycke bör man som läsare få en uppfattning om vad texten handlar om.

När det gäller rubriker och rubriksättning förklarar Sundin (2007:100) att tydliga huvudrubriker och vägledande underrubriker hjälper läsaren att leta sig fram i texten, vilket gör att läsaren får lättare att ta till sig återstoden av texten. Till texten i fråga här finns *en* rubrik i form av huvudrubriken ”Val till riksdagen”. Denna rubrik är tydlig liksom informativ och ger följaktligen en korrekt bild av vad texten handlar om. Underrubriker saknas emellertid, vilket dock inte borde försvåra läsningen av texten avsevärt eftersom texten är ganska kort (texten består av två stycken). Underrubriker hade dock hjälpt läsaren att lättare hitta i texten.

Angående stycken och radavstånd skriver Sundin (2007:137) att lättlästa texter bör vara ”luftiga” samt ha korta stycken liksom rikligt radavstånd. Texten i fråga här torde upplevas som ”luftig” då radavståndet är bra och styckena lagom långa.

Längre radavstånd hade dock gjort texten mer lättläst och förstärkt känslan av ”luftighet”. Inget av det som nämns i texten torde upplevas som direkt irrelevant.

Beträffande om informationen i texten presenteras ur läsarens perspektiv klar­gör Sundin (2007:88) att lättlästa texter bör skrivas så att informationen i dem pre­senteras ur just ett läsar­perspektiv, och om så inte är fallet kan läsaren känna sig utanför. Vidare förordar Sundin ett direkt läsartilltal, vilket hon anser gynnar och skapar en relation mellan skribent och läsare (2007:91). Den lättlästa versionen av texten ”Val till riksdagen” presenterar informationen ur ett läsar­perspektiv. De personliga pronomina i texten ger den således ett läsar­perspektiv och bidrar samti­digt till att texten blir mer lättläst.

I fråga om informationen i texten sätts in i ett sammanhang så att läsaren inte förväntas ha en mängd förkunskaper för att förstå klarlägger Sundin (2007:86) vikten av att lättlästa texter är skrivna på ett sådant sätt att läsarna inte behöver mycket förkunskaper för att förstå. Därtill framhåller hon att läsare som saknar förkunskaper behöver ett sammanhang där de kan hänga upp texten (2007:89), och förklarar att detta sammanhang skapas med hjälp av förklaringar samt beskriv­ningar av situationens bakgrund (ibid.). Angående texten i fråga här skapas sam­manhang genom att texten förser läsaren med relevant bakgrunds­information.

Textens första mening ”I Sverige väljer folket vilka som ska styra landet” bör rimligen vara tillräcklig för att ge ett sammanhang som motiverar den nästkom­mande meningen: ”Vart fjärde år väljer vi vilka som ska styra i riksdagen, lands­tingen och kommunerna”. Denna mening, i sin tur, skapar ett sammanhang för följande två meningar: ”Politikerna i riksdagen beslutar om sådant som handlar om hela landet. Politikerna i landstingen och kommunerna styr där vi bor”, vilka fungerar som en förklaring till vad som menas med riksdag, landsting samt kom­muner. I textens andra stycke förklarar de två första meningarna hur många politi­ker det finns i riksdagen samt vad dessa kallas. Dessa två meningar skapar ett sammanhang för de avslutande två meningarna: ”Alla svenska medborgare får rösta på vilka de vill ska vara med i riksdagen. För att få rösta ska du ha fyllt arton år”, detta eftersom man som läsare tör vilja få reda på vad som krävs för att dessa riksdags­ledamöter ska kunna röstas fram. Utan sådana sammanhang hade förmod­ligen texten uppfattats som mer svårläst.

När det gäller förhållandena mellan orsak och verkan i en text poängterar Sun­din (2007:149) att lättlästa texter, bland annat, skall måna om tydliga samband. Vikten av att lättlästa texter skrivs på ett sätt ”att läsarna inte behöver mycket för­kunskaper för att förstå vad texten handlar om” (Sundin 2007:86) förespråkas av Sundin, men också av Svenska språknämnden (2006:85). Beträffande texten i fråga här finns det i den inga tydliga eller tydligt markerade exempel som ut­trycker orsak-verkan samband. Textens allra första mening ”I Sverige väljer folket vilka som ska styra landet” är orsaken till det som händer i den efterkommande meningen: ”Vart fjärde år väljer vi vilka som ska styra i riksdagen, landstingen och kommunerna”, vilket hade kunnat göras tydligare med hjälp av en kausal kon­junktion som exempelvis *eftersom* (dvs. till exempel: ”I Sverige väljer folket vilka som ska styra landet, eftersom vi vart fjärde år väljer vilka...”). Beträffande resten

av meningarna i texten så hänger dessa samman på så sätt att man måste inferera. Om man som läsare är någorlunda insatt i politik, och därmed vet lite om hur val går till samt politikernas roll i det hela, torde texten ändå te sig som lättläst trots bristen av sambandsmarkörer.

Angående exempel i syfte att underlätta läsarens förståelse förtydligar Sundin (2007:113) att man kan få en oinsatt läsare att förstå invecklade tankegångar samt komplicerade resonemang med hjälp av konkreta exempel. Texten i fråga här ger inga exempel i syfte att underlätta läsarens förståelse. Dock är det tveksamt vad som hade kunnat exemplifieras i texten i syfte att underlätta läsarens förståelse utan att samtidigt göra texten onödigt mycket längre?

Med avseende på svåra, sammansatta och/eller ämnesspecifika ord som inte förklaras meddelar Sundin (2007:149) att en lättläst text, bland annat, ska se till att använda sig utav begripliga ord. Dessutom framhåller hon att ju vanligare ett ord är, desto snabbare och lättare avkodar vi det (2007:62). I texten kan följande ord uppfattas som svåra: *landstingen, kommunerna, ledamöter* samt *medborgare*. Orden *landstingen, kommunerna* samt *ledamöter* förklaras dock i texten, vilket medför att det enda ordet i texten som möjligen hade kunnat uppfattas som svårt är *medborgare*. Att så pass många ord ändå förklaras torde med största sannolikhet göra texten mer lättläst.

När det gäller textens längd som helhet, dess genomsnittliga meningslängd samt ordmedellängden förklarar Sundin att granskningar visar att ”de ord som de flesta tycker är lättast att förstå är vanliga, korta och regelbundna” (Sundin 2007:132). Därtill rekommenderar hon att man ska sträva efter korta meningar i lättlästa texter. Vidare förklarar hon att det inte finns något precist mått på hur lång en mening ska vara, men skriver att en lagom lång mening i en lättläst text är ”nedåt en tio ord” (Sundin 2007:130). Beträffande en texts längd som helhet poängterar Sundin (2007:35, 2007:149) att läsare som har svårt för läsning inte alltid orkar plöja sig igenom längre texter. Vad gäller texten här har den en ordmedellängd på 4,97. Texten hade förmodligen blivit ännu mer lättläst om ordmedellängden i den varit kortare. Med hänsyn till textens genomsnittliga meningslängd är denna 9,75, vilket stämmer bra överens med Sundins rekommendation att en lagom lång mening i en lättläst text är uppemot 10 ord. Som helhet består texten av 78 ord, vilket ändå måste ses som bra för en lättläst text.

5.2 Försäkringskassans texter

5.2.1 Text 1: "Kan man få förebyggande sjukpenning?", normalversion

5.2.1.1 Lix-värde

Normalversionen av texten *Kan man få förebyggande sjukpenning?* har ett läsbarhetsindex som ligger på 54, vilket innebär att den klassificeras som svår. Detta är dock ett normalt värde för officiella texter.

5.2.1.2 Disposition

Texten påbörjas med relevant information i förhållande till frågan som ställs i rubriken (Kan man få förebyggande sjukpenning?), närmare bestämt vad som krävs för att kunna få sjukpenning. Dispositionsprincipen i texten är sådan att ett tema i taget behandlas per grafisk mening. Följaktligen behandlar den inledande meningen temat "sjukpenning", samtidigt som efterkommande mening i sin tur behandlar temat "behandling och rehabilitering". Sist men inte minst behandlar den tredje och sista meningen temat "karensdag". Samtliga meningar – vilka utgör texten som helhet – tar även upp relevant information i relation till temat ifråga.

Den första meningen tydliggör exempelvis att man måste undergå medicinsk behandling eller återanpassning för att ha rätt till sjukpenning. Den andra meningen poängterar att denna behandling eller återanpassning måste vara utförd och bestämd av en läkare samt godkänd av försäkringskassan. Den tredje och avslutande meningen upplyser om att man inte har rätt till karensdag vid förebyggande sjukpenning.

Till texten finns *en* rubrik i egenskap av huvudrubriken "Kan man få förebyggande sjukpenning?". Denna huvudrubrik är tydlig samt vägledande och ger således en korrekt bild av vad texten kommer handla om. I övrigt saknar texten kärnmeningar såväl som punktuppställningar, och den upplevs varken som "luftig" eller för koncentrerad i och med att den är tämligen kort. Ingen information i texten kan direkt anses vara irrelevant.

5.2.1.3 Perspektiv

Informationen i texten presenteras ur läsarens perspektiv. I texten återfinns ett direkt tilltal till läsaren, vilket markeras i egenskap av det personliga pronomenet *du*. I textens inledande mening står det till exempel (se nästa sida):

Du kan få sjukpenning om *du* genomgår medicinsk behandling eller rehabilitering för att förebygga sjukdom eller förkorta sjukdomstiden (min kursiv.).

De personliga pronomina i detta exempel – dvs. *du* – ger till resultat att texten får ett läsarperspektiv.

Med avseende på textens förmåga att åstadkomma sammanhang där läsaren kan ”hänga upp” texten utan att behöva en stor mängd förkunskaper i syfte att förstå, så skapar texten ett sammanhang med hjälp av att ge relevant bakgrundsinformation. Textens första mening ”Du kan få sjukpenning om du genomgår medicinsk behandling eller rehabilitering för att förebygga sjukdom eller förkorta sjukdomstiden” bör rimligen vara tillräcklig när det gäller att ge ett sammanhang som motiverar den följande meningen: ”Behandlingen eller rehabiliteringen ska vara ordinerad av läkare och godkännas av Försäkringskassan”. Den inledande meningen tydliggör kraven för att kunna få sjukpenning samtidigt som nästkommande mening poängterar villkoren för dessa krav. Den avslutande meningen ”Vid förebyggande sjukpenning räknas ingen karensdag” föregås däremot inte av något sammanhang på vilket man kan ”hänga upp” meningen ifråga samtidigt som det förutsätts att läsaren vet vad som menas med ”karensdag”.

Vad gäller textbindningen och mer precist relationerna mellan orsak och verkan så är dessa ibland tydligt markerade genom underordnande konjunktioner samtidigt som man ibland tvingas inferera på egen hand. I textens första mening inleder den konditionala subjunktionen *om* (dvs. ”Du kan få sjukpenning *om*...”, min kursiv.) en villkorsbisats samtidigt som den kausala subjunktionen *för att* längre fram i meningen (dvs. ”... *för att* förebygga sjukdom eller förkorta sjukdomstiden”, min kursiv.) anger orsak till det som nämnts innan. Textens avslutande mening hänger däremot ihop med resten av texten genom inferens eftersom ”karensdag” hänger ihop med sjukpenning och den svenska sjukförsäkringen. I texten ges emellertid inga exempel i syfte att underlätta läsarens förståelse.

5.2.1.4 Svåra, sammansatta och/eller ämnesspecifika ord som inte förklaras?

I texten finns exempel på ord som inte förklaras, och som därmed skulle kunna uppfattas som svåra att förstå. Ord som *rehabilitering*, *förebygga*, *ordinerad* samt *karensdag* är exempel på ord ur texten som skulle kunna uppfattas som svåra av en del läsare.

5.2.1.5 Hur lång är texten och vilken är den genomsnittliga meningslängden?

Texten består av totalt 39 ord och 3 meningar. Den inledande meningen består av 20 ord, den andra – i sin tur – av 13 ord, och den tredje och sista meningen är uppbyggd av 6 ord. Detta ger till resultat en genomsnittlig meningslängd på 13,0 (antalet ord delat på antalet meningar).

5.2.1.6 Hur ser ordmedellängden ut i texten?

Som nämnts i ovanstående stycke består texten av sammanlagt 39 ord som på det hela utgör 256 tecken utan blanksteg. Som förklarats får man fram en texts ord(medel)längd genom att dela antal tecken utan blanksteg med antalet ord. Denna text har alltså en ordmedellängd på 6,56.

5.2.1.7 Diskussion

Som tidigare nämnts har texten ”Kan man få förebyggande sjukpenning?” ett läsbarhetsindex som ligger på 54 och klassas därmed som svår enligt *www.lix.se* (detta är emellertid ett normalt värde för officiella texter). Som Sundin (2007:255) poängterar ger en texts läsbarhetsindex ”en fingervisning” gällande textens svårighetsgrad. Sett till detta är denna text tillräckligt avancerad för att inte klassas som lättläst. Sålunda torde en läsare som föredrar lättlästa texter kunna få problem med denna text med hänsyn till lix-värdet.

Beträffande en texts disposition skriver Sundin (2007:96) att lättlästa texter bör inledas med det viktigaste, och framhåller vikten av att läsaren i ett tidigt skede får reda på vad texten handlar om (2007:88). Texten ”Kan man få förebyggande sjukpenning?” börjar med det viktigaste – närmare bestämt vad som krävs för att kunna få sjukpenning. Efter att ha läst den första meningen bör man som läsare få en uppfattning om vad texten handlar om.

Med avseende på rubriksättning klargör Sundin (2007:100) att informativa huvud- samt underrubriker hjälper läsaren att leta sig fram i texten, vilket i sin tur leder till att läsaren får lättare att ta till sig resten av texten. Till texten ”Kan man få förebyggande sjukpenning?” finns *en* rubrik i egenskap av huvudrubriken. Rubriken är informativ och ger en korrekt bild av vad texten handlar om. Underrubriker saknas vilket emellertid inte torde försvåra läsningen av texten då den är ganska kort (texten består av enbart ett stycke).

Vad gäller stycken och radavstånd förklarar Sundin (2007:137) att lättlästa texter ska vara ”luftiga” och att de ska ha korta stycken samt rikligt radavstånd. Texten i fråga här torde upplevas som ”luftig” eftersom radavståndet är bra och texten enbart består av ett enda stycke. Dock kanske texten upplevs som varken ”luftig” eller för koncentrerad i och med att den är tämligen kort. Ingen information i texten kan direkt anses vara irrelevant.

Med hänsyn till informationen i texten och om denna presenteras ur läsarens perspektiv klarlägger Sundin (2007:88) att lättlästa texter skall vara skrivna ur ett läsarperspektiv. Utöver detta förespråkar hon även ett direkt tilltal till läsaren, vilket medverkar till att skapa en relation mellan läsare och skribent (2007:91). Normalversionen ”Kan man få förebyggande sjukpenning?” presenterar informationen ur ett läsarperspektiv. Det personliga pronomenet *du* i texten medför att texten får ett direkt läsartilltal såväl som läsarperspektiv, vilket – som Sundin förklarar – gör texten mer lättläst.

När det gäller om informationen i texten sätts in i ett sammanhang så att läsaren inte behöver en mängd förkunskaper för att förstå poängterar Sundin att det är viktigt att lättlästa texter är skrivna på ett sådant sätt att läsarna inte behöver mycket förkunskaper för att förstå vad texten handlar om (2007:86). Vidare förklarar hon att läsare utan förkunskaper behöver ett sammanhang för att kunna förstå texten, och utvecklar att detta viktiga sammanhang skapas genom förklaringar samt beskrivningar av situationens bakgrund (2007:89). Texten i fråga här skapar sammanhang genom att förse läsaren med relevant bakgrundsinformation. Textens inledande mening ”Du kan få sjukpenning om du genomgår medicinsk behandling eller rehabilitering för att förebygga sjukdom eller förkorta sjukdomstiden” skapar ett sammanhang som motiverar den efterkommande meningen: ”Behandlingen eller rehabiliteringen ska vara ordinerad av läkare och godkännas av Försäkringskassan”. Den inledande meningen tydliggör således kraven för att kunna få sjukpenning medan nästkommande mening poängterar villkoren för dessa krav. Den avslutande meningen ”Vid förebyggande sjukpenning räknas ingen karensdag” föregås däremot inte av något sammanhang på vilket man kan ”hänga upp” meningen ifråga samtidigt som det förutsätts att läsaren känner till ordet ”karensdag”. Texten hade följaktligen blivit mer lättläst om ”karensdag” sattes in i ett sammanhang eller på annat sätt förklarades för läsaren.

I fråga om förhållandena mellan orsak och verkan fastslår Sundin (2007:149) att lättlästa texter, bland annat, bör måna om tydliga samband. Det är sålunda viktigt att lättlästa texter är skrivna på ett sätt ”att läsarna inte behöver mycket förkunskaper för att förstå vad texten handlar om” (Sundin 2007:86). Texten ”Kan man få förebyggande sjukpenning?” markerar ibland relationerna mellan orsak och verkan genom underordnande konjunktioner, medan man som läsare ibland tvingas inferera på egen hand. I textens allra första mening inleder den konditionala subjunktionen *om* (dvs. ”Du kan få sjukpenning *om...*”, min kursiv.) en villkorsbisats samtidigt som den kausala subjunktionen *för att* längre fram i meningen (dvs. ”... *för att* förebygga sjukdom eller förkorta sjukdomstiden”, min kursiv.) anger orsak till det som nämnts innan. Textens avslutande mening hänger däremot ihop med resten av texten genom inferens eftersom ”karensdag” hänger ihop med sjukpenning och den svenska sjukförsäkringen. Beträffande orsak-verkan förhållandena är texten lättläst då de viktigaste sambanden reds ut i texten.

Med avseende på exempel i syfte att underlätta läsarens förståelse gör Sundin tydligt att man kan få en oinsatt läsare att förstå invecklade tankegångar samt komplicerade resonemang med hjälp av konkreta exempel (2007:113). Texten i fråga här ger inga exempel för att underlätta läsarens förståelse. Dock hade det underlättat och gjort texten mer lättläst om ordet ”karensdag” i textens anslutande mening förklarades eller på ett konkret sätt exemplifierades.

Angående svåra, sammansatta och/eller ämnesspecifika ord som inte förklaras konstaterar Sundin (2007:149) att en lättläst text ska se till att använda sig utav begripliga ord. Vidare förtydligar hon att ju vanligare ett ord är, desto snabbare och lättare avkodar vi det (2007:62). I texten finns ord som inte förklaras, och som därmed skulle kunna uppfattas som svåra att förstå. Ord som *rehabilitering*, *före-*

bygga, ordinerad samt *karensdag* är exempel på ord som skulle kunna uppfattas som svåra av en del läsare. Om dessa ord hade förklarats eller bytts ut mot mer begripliga sådana hade texten uppfattats som mer lättläst av läsare som har svårt för läsning.

Med tanke på textens längd som helhet, dess genomsnittliga meningslängd samt ordmedellängden upplyser Sundin att undersökningar visar att ”de ord som de flesta tycker är lättast att förstå är vanliga, korta och regelbundna” (Sundin 2007:132). Därtill rekommenderar hon att man ska sträva efter korta meningar i lättlästa texter, och utvecklar att det inte finns något exakt mått på hur lång en mening ska vara, men skriver att en lagom lång mening i en lättläst text är ”nedåt en tio ord” (Sundin 2007:130). Beträffande en texts längd som helhet poängterar Sundin (2007:35, 2007:149) att läsare som har svårt för läsning inte alltid orkar plöja sig igenom längre texter. Med hänsyn till texten i fråga här har den en ordmedellängd på 6,56. Texten hade rimligen uppfattats som mer lättläst om ordmedellängden i den varit kortare. När det gäller textens genomsnittliga meningslängd är denna 13,0. Som Sundin påpekar är en lagom lång mening i en lättläst text ”nedåt en tio ord”. Texten i fråga kan alltså uppfattas som svårläst i och med meningslängden. Vad gäller textens längd som helhet består texten av 39 ord, vilket inte kan anses vara för långt.

5.2.2 Text 2: ”Förebyggande sjukpenning”, lättlästversion

5.2.2.1 Lix-värde

Lättlästversionen av försäkringskassans text – *Förebyggande sjukpenning* – har ett läsbarhetsindex som ligger på 38, vilket medför att den klassas som lättläst, skönlitteratur, populärtidningar.

5.2.2.2 Disposition

Texten påbörjas med adekvat information i relation till huvudrubriken ”Förebyggande sjukpenning”, dvs. ett av kraven för att ha rätt till sjukpenning. Dispositionsprincipen i texten är sådan att informationen presenteras med hänsyn till en uppskattning av hur viktig den är för läsaren på ett kronologiskt sätt. Som läsare undrar man i första hand sannolikt vilka kraven är för att ha rätt till sjukpenning. Detta förklaras i textens inledande mening där det står att ”Du kan få sjukpenning om du får behandling eller träning för att inte bli sjuk eller för att bli frisk fortare”.

Därefter torde man som läsare undra om det finns några krav för behandlingen och/eller träningen i sig, vilket förklaras i den efterkommande meningen: ”En läkare ska ha sagt att du behöver behandlingen eller träningen”. Till sist kanske man undrar om försäkringskassan har något att säga till om, vilket textens avslutande mening upplyser om: ”Försäkringskassan ska säga ja till behandlingen eller träningen”. Enligt denna disposition är texten som helhet konstruerad.

Det finns *en* rubrik till texten i form av huvudrubriken ”Förebyggande sjukpenning”. Denna, i sin tur, är informativ såväl som tydlig, och ger en riktig bild av vad texten kommer handla om. I övrigt saknar texten punktuppställningar samt kärnmeningar, och den uppfattas varken som ”luftig” eller koncentrerad då den är relativt kort. Ingen information i texten kan anses vara irrelevant.

5.2.2.3 Perspektiv

Informationen i texten presenteras ur läsarens perspektiv. Texten använder sig av ett direkt tilltal till läsaren, vilket markeras med hjälp av det personliga pronomenet *du*. I textens allra första mening står det till exempel: ”*Du* kan få sjukpenning om *du* får behandling eller träning...” (min kursiv.). I textens andra mening kan man även läsa att ”En läkare ska ha sagt att *du* behöver...” (min kursiv.). De personliga pronomina i exemplen ger texten ett läsarperspektiv.

Beträffande textens förmåga att åstadkomma sammanhang där läsaren kan ”hänga upp” texten utan att behöva en mängd förkunskaper för att begripa den, så skapar texten sammanhang genom att förse läsaren med relevant bakgrundsinformation. Textens inledande mening ”Du kan få sjukpenning om du får behandling eller träning för att inte bli sjuk eller för att bli frisk fortare” är sannolikt tillräcklig för att skapa ett sammanhang åt den nästkommande meningen: ”En läkare ska ha sagt att du behöver behandlingen eller träningen”. Textens första mening tar alltså upp kraven för att ha rätt till sjukpenning samtidigt som den efterkommande meningen ytterligare preciserar kraven genom att tydliggöra läkarens uppgift i förloppet. Den avslutande meningen – ”Försäkringskassan ska säga ja till behandlingen eller träningen” – klargör vilken roll försäkringskassan har i det hela genom att lyfta fram dess funktion i relation till vad som nämns i texten dittills.

När det gäller textbindningen och närmare bestämt relationerna mellan orsak och verkan så är dessa ibland tydligt markerade genom underordnande konjunktioner samtidigt som man ibland tvingas till inferens på egen hand. Textens inledande mening ”Du kan få sjukpenning *om* du får behandling eller träning *för att* inte bli sjuk eller *för att* bli frisk fortare” (min kursiv.) innehåller den konditionala konjunktionen *om*, vilket markerar villkor; dvs. villkoret för att få sjukpenning är att man får behandling eller träning. Dessutom innehåller denna mening den kausala konjunktionen *för att*, vilket framhäver orsak; dvs. behandlingen eller träningen ska man få till följd av någon av nästkommande orsaker: (1) för att inte bli sjuk, eller (2) för att bli frisk fortare. I övrigt hänger texten samman genom inferens eftersom ”behandling”, ”träning”, ”läkare” samt ”försäkringskassan” alla har

med ”sjukpenning” att göra på ett logiskt sätt. I texten ges emellertid inga exempel med syftet att underlätta läsarens förståelse.

5.2.2.4 Svåra, sammansatta och/eller ämnesspecifika ord som inte förklaras?

I texten finns inga ord som kan förväntas utgöra svårigheter för läsare.

5.2.2.5 Hur lång är texten och vilken är den genomsnittliga meningslängden?

Texten är uppbyggd av totalt 40 ord som utgör 3 meningar. Den första meningen består av 21 ord, den andra meningen av 11 ord, och den tredje och sista meningen är i sin tur uppbyggd av 8 ord. Detta ger till resultat en genomsnittlig meningslängd på 13,33 (antalet ord delat på antalet meningar).

5.2.2.6 Hur ser ordmedellängden ut i texten?

Som nämnts består texten av sammanlagt 40 ord som totalt utgör 204 tecken utan blanksteg. Textens ord(medel)längd får man fram genom att dela antal tecken utan blanksteg med antalet ord. Denna text har således en ordmedellängd på 5,1.

5.2.2.7 Diskussion

Som nämnts innan har texten ”Förebyggande sjukpenning” ett läsbarhetsindex som ligger på 38, vilket medför att den klassas som lättläst, skönlitteratur, populärtidningar enligt *www.lix.se*. Enligt Sundin (2007:255) är lix-värdet en ”finger-visning” gällande hur avancerad en text är till formen. Denna text är således så pass icke-avancerad till formen att den klassificeras som lättläst. En läsare som tycker mer om lättlästa texter torde alltså inte ha några problem med denna text med hänsyn till lix-värdet.

Med hänsyn till en texts disposition betonar Sundin (2007:96) att en lättläst text skall börja med det viktigaste. Därtill framhåller hon vikten av att läsaren i ett tidigt skede får reda på vad texten kommer att handla om (2007:88). Texten ”Förebyggande sjukpenning” börjar med det viktigaste, nämligen ett av kraven för att ha rätt till sjukpenning. Denna inledning bör sannolikt ge läsaren ett hum om vad resten av texten kommer att handla om.

Vad gäller rubriksättning skriver Sundin (2007:100) att tydliga huvudrubriker liksom underrubriker vägleder läsaren genom texten och hjälper denne att leta sig fram i densamma. Till texten i fråga här finns *en* rubrik i form av huvudrubriken ”Förebyggande sjukpenning”. Rubriken är tydlig och informativ samtidigt som den ger en korrekt bild av vad texten handlar om. Underrubriker saknas i texten,

men det torde emellertid inte försvåra läsningen med tanke på att texten är så pass kort.

Beträffande stycken och radavstånd skriver Sundin (2007:137) att lättlästa texter ska vara ”luftiga” samt ha korta stycken liksom rikligt radavstånd. Texten i fråga här torde upplevas som ”luftig” i och med det rikliga radavståndet samt det lagom långa stycket. Dock kanske texten upplevs som varken ”luftig” eller för koncentrerad i och med att den är tämligen kort. Ingen information i texten kan direkt anses vara irrelevant.

När det gäller textens perspektiv och närmare bestämt om informationen i texten presenteras ur läsarens perspektiv framhåller Sundin (2007:88) att lättlästa texter bör skrivas så att informationen i dem presenteras ur ett läsarperspektiv, och om så inte är fallet kan läsaren känna sig utanför. Utöver detta är hon positiv till ett direkt läsartilltal, vilket hon anser skapar en relation mellan skribent och läsare (2007:91). Texten ”Förebyggande sjukpenning” presenterar informationen ur ett läsarperspektiv. Texten använder sig av ett direkt läsartilltal, vilket utmärks genom det personliga pronomenet *du*. I textens inledande mening står det exempelvis: ”*Du* kan få sjukpenning om *du* får behandling eller träning...” (min kursiv.). I textens andra mening kan man även läsa att ”[e]n läkare ska ha sagt att *du* behöver...” (min kursiv.). De personliga pronomina i exemplen ger texten ett läsarperspektiv, vilket i sin tur bidrar till att texten blir mer lättläst. Därmed får ovana läsare det lättare att ta sig igenom texten samtidigt som de inte känner sig utanför.

Med avseende på om informationen i texten sätts in i ett sammanhang så att läsaren inte förväntas ha en mängd förkunskaper för att förstå förklarar Sundin (2007:86) vikten av att lättlästa texter är skrivna på ett sådant sätt att läsarna inte behöver mycket förkunskaper för att förstå. Utöver det påpekar hon att läsare som saknar förkunskaper behöver ett sammanhang där de kan hänga upp texten (2007:89), och förtydligar att detta sammanhang skapas med hjälp av förklaringar samt beskrivningar av situationens bakgrund (ibid.).

När det gäller texten i fråga här skapas sammanhang genom att läsaren förses med relevant bakgrundsinformation. Textens första mening ”Du kan få sjukpenning om du får behandling eller träning för att inte bli sjuk eller för att bli frisk fortare” är sannolikt tillräcklig för att skapa ett sammanhang åt den nästkommande meningen: ”En läkare ska ha sagt att du behöver behandlingen eller träningen”. Textens inledande mening tar alltså upp kraven för att ha rätt till sjukpenning samtidigt som den efterkommande meningen ytterligare preciserar kraven genom att precisera läkarens uppgift i förloppet. Den avslutande meningen – ”Försäkringskassan ska säga ja till behandlingen eller träningen” – klargör vilken roll försäkringskassan har i det hela genom att lyfta fram dess funktion i relation till vad som nämns i texten därtills. Om texten inte hade försett läsaren med sådan bakgrundsinformation hade den sannolikt blivit mer svårläst men också svårförståelig. I fråga om förhållandena mellan orsak och verkan poängterar Sundin (2007: 149) att lättlästa texter bland annat skall måna om tydliga samband. Betydelsen av att lättlästa texter skrivs på ett sätt ”att läsarna inte behöver mycket förkunskaper för att förstå vad texten handlar om” (Sundin 2007:86) förespråkas av Sundin samt av

Svenska språknämnden (2006:85). Med hänsyn till texten i fråga här är relationerna mellan orsak och verkan ibland tydligt markerade med hjälp av underordnande konjunktioner samtidigt som man ibland tvingas inferera på egen hand.

Textens allra första mening ”Du kan få sjukpenning *om* du får behandling eller träning *för att* inte bli sjuk eller *för att* bli frisk fortare” (min kursiv.) innehåller den konditionala konjunktionen *om*, vilket markerar villkor; dvs. villkoret för att få sjukpenning är att man får behandling eller träning. Dessutom innehåller meningen den kausala konjunktionen *för att*, vilket framhäver orsak; dvs. behandlingen eller träningen ska man få till följd av någon av nästkommande orsaker: (1) för att inte bli sjuk, eller (2) för att bli frisk fortare. I övrigt hänger texten samman genom inferens eftersom ”behandling”, ”träning”, ”läkare” samt ”försäkringskassan” alla har med ”sjukpenning” att göra på ett logiskt sätt. Om man som läsare är någorlunda insatt i det svenska sjukvårdssystemet torde texten ändå te sig som relativt lättläst trots graden av inferens.

På tal om exempel i syfte att underlätta läsarens förståelse förtydligar Sundin att man kan få en oinsatt läsare att förstå invecklade tankegångar samt komplicerade resonemang med hjälp av konkreta exempel (2007:113). Texten i fråga här ger inga exempel i syfte att underlätta läsarens förståelse. Det är emellertid tveksamt vad som hade kunnat exemplifieras i texten i syfte att underlätta läsares förståelse utan att samtidigt göra texten onödigt mycket längre?

Beträffande svåra, sammansatta och/eller ämnesspecifika ord som inte förklaras understryker Sundin (2007:149) att en lättläst text, bland annat, ska se till att använda sig utav begripliga ord. I texten i fråga finns inga ord som borde kunna uppfattas som svåra av läsare. Detta bidrar med all sannolikhet till att texten uppfattas som lättläst.

Angående textens längd som helhet, dess genomsnittliga meningslängd samt ordmedellängden poängterar Sundin att granskningar visar att ”de ord som de flesta tycker är lättast att förstå är vanliga, korta och regelbundna” (Sundin 2007:132). Därtill råder hon att man ska sträva efter korta meningar i lättlästa texter. Vidare förklarar hon att det inte finns något precist mått på hur lång en mening ska vara, men skriver att en lagom lång mening i en lättläst text är ”nedåt en tio ord” (Sundin 2007:130). Beträffande en texts längd som helhet upplyser Sundin (2007:35, 2007:149) att läsare som har svårt för läsning inte alltid orkar plöja sig igenom längre texter. Med avseende på texten i fråga här har den en ordmedellängd på 5,1. Texten hade förmodligen blivit mer lättläst om ordmedellängden i den varit ännu kortare. När det gäller textens genomsnittliga meningslängd är denna 13,33, vilket stämmer hjälpligt med Sundins rekommendation att en lagom lång mening i en lättläst text är ”nedåt en tio ord”. Om meningslängden varit kortare hade texten blivit mer lättläst. Som helhet är texten uppbyggd av sammanlagt 40 ord, vilket ändå torde ses som bra för en lättläst text.

5.3 Polisens texter

5.3.1 Text 1: "Handla på internet", normalversion

5.3.1.1 Lix-värde

Normalversionen av texten *Handla på internet* har ett läsbarhetsindex som ligger på 40, vilket betyder att den klassificeras som medelsvår, normal tidningstext.

5.3.1.2 Disposition

Texten inleds med relevant information i förhållande till huvudrubriken, mer precist hur man ska göra för att handla säkert på Internet. Att det inledande stycket är relevant samt verkar som en introduktion markeras av att det är skrivet i fet stil såsom en ingress. Dispositionsprincipen är sådan att ett tema i taget behandlas per stycke. Följaktligen behandlar det inledande (fetstilta) stycket temat "handla på internet", medan följande stycke i sin tur behandlar temat "kort-kredit" (dvs. pengabeloppet på betalkortet). Vidare behandlar det tredje stycket temat "virtuella kort" (dvs. särskilda kortnummer man kan få via banken för att handla säkert på Internet), samtidigt som det fjärde stycket förklarar på vilket sätt Konsumentverket och Tullverket kan vara till hjälp. Det femte och sista stycket i sin tur behandlar temat "om du inte fått vad du blivit lovad".

Till texten finns en huvudrubrik och två underrubriker. Huvudrubriken "Handla på internet" är tydlig och informativ samt ger en korrekt bild av vad texten kommer handla om. Motsvarande gäller för de två underrubrikerna "Konsumentverket och Tullverket kan hjälpa till" samt "Om du inte fått vad du blivit lovad". Punktuppställningar saknas i texten, men däremot förekommer kärnmeningar som inleder varje stycke. Det inledande stycket består av kärnmeningen: "För att handla på internet bör du använda ett separat konto eller kreditkort som inte är kopplat till ditt vanliga lönekonto". Vidare påbörjar följande kärnmening textens andra stycke: "Se också till att ta bort krediten på kortet och sätt istället in en summa som motsvarar vad du ska handla för" åtföljt av vilka konsekvenser det får. Det tredje stycket inleds med hjälp av kärnmeningen "Många banker erbjuder också så kallade virtuella kort, där man bara får ett kortnummer och övriga uppgifter som behövs för att handla på nätet" följt av en förklaring av hur dessa s.k. virtuella kort fungerar. Det fjärde stycket inleds med hjälp av en rubrik följt av två meningar vars information stämmer överens med vad som utlovas av rubriken. Det femte och avslutande stycket i sin tur består av följande kärnmening:

Om du handlat över internet och upplever att du inte fått den utlovade varan eller tjänsten kan Konsument Europa hjälpa dig med information om hur du få hjälp och hur du framför en klagan på rätt sätt.

I övrigt är texten ”luftig” i och med rubrikerna samt styckesindelningen. Ingen information i texten kan direkt anses vara irrelevant. Möjligen kan de två avslutande styckena anses vara lite överkurs?

5.3.1.3 Perspektiv

Informationen i texten presenteras ur läsarens perspektiv. Texten innehåller exempelvis ett direkt läsartilltal, vilket markeras med hjälp av personliga pronomen såsom *du*, *dig* och det demonstrativa pronomenet *ditt*. I textens inledande stycke står det till exempel: ”För att handla på internet bör *du* använda ett separat konto eller kreditkort som inte är kopplat till *ditt* vanliga lönekonto” (min kursiv.). I det andra stycket kan man läsa följande: ”/.../ som motsvarar vad *du* ska handla för /.../ om *ditt* kortnummer skulle bli stulet” (min kursiv.). Även i textens två avslutande stycken finns exempel med personliga pronomen – några av dessa är följande: ”Konsumentverket kan ge *dig* mer information...”; ”Hos Tullverket hittar *du* information...”; ”Om *du* inte fått vad *du* blivit lovad”; ”Om *du* handlar över internet och upplever att *du*...” osv. (mina kursiv.). De personliga och demonstrativa pronomina i dessa exempel – dvs. *du*, *dig* samt *ditt* – ger texten ett läsarperspektiv.

Vad gäller textens förmåga att skapa sammanhang där läsaren kan ”hänga upp” texten utan att behöva en mängd förkunskaper för att förstå den, så skapar texten sammanhang genom att förse läsaren med relevant bakgrundsinformation. Den första meningen ”För att handla på internet bör du använda ett separat konto eller kreditkort som inte är kopplat till ditt vanliga lönekonto” torde vara tillräcklig för att frambringa ett sammanhang som motiverar det nästkommande stycket:

Se också till att ta bort krediten på kortet och sätt istället in en summa som motsvarar vad du ska handla för. Då minskar du den ekonomiska risken om ditt kortnummer skulle bli stulet.

Det inledande stycket ger exempel på hur man kan skydda sig när man handlar på Internet, dvs. genom att använda ett separat konto eller kreditkort. Det nästkommande stycket spinner vidare på föregående stycke och förklarar vad man kan göra ytterligare för att skydda sig, även om man har ett separat konto eller kreditkort – nämligen att ej ha mer pengar än vad som behövs för att kunna genomföra köpet ifråga. På så sätt skapar det första stycket ett sammanhang för det efterkommande. Dessa två stycken skapar i sin tur ett sammanhang för textens tredje stycke (det som börjar med ”Många banker erbjuder...”). Detta tredje stycke ger ett till exempel på vad man kan göra för att skydda sig vid Internethandel; ett exempel utöver de exempel som nämnts innan, men som dock har med kreditkort att göra (dvs. att förse sig med ett s.k. virtuellt kort). Sammanhanget till de två sista styckena skapas emellertid i deras respektive rubriker.

Beträffande textbindningen och närmare bestämt relationerna mellan orsak och verkan så är dessa ibland tydligt markerade med hjälp av underordnande konjunktioner. I det inledande stycket, till exempel, anger *för att* ("För att handla på internet bör du...", min kursiv.) avsikten – dvs. att just handla på Internet, följt av vad som krävs för att handla säkert. I den avslutande meningen i nästkommande stycke står det: "Då minskar du den ekonomiska risken *om* ditt kortnummer skulle bli stulet" (mina kursiv.). I detta exempel anger *då* orsak (jfr. "eftersom du minskar den ekonomiska risken...") samtidigt som *om* anger villkor. I det tredje styckets första mening kan man läsa följande: "Många banker erbjuder också så kallade virtuella kort, där man bara får ett kortnummer och övriga uppgifter som behövs *för att* handla på nätet" (min kursiv.). I detta exempel markerar *för att* avsikten. Orsak-verkan sambanden är således tydligt markerade i texten, och i övrigt hänger texten samman genom att allt som nämns i den har med Internet-relaterad handel att göra på ett eller annat sätt. I texten ges dock inga exempel i syfte att underlätta läsarens förståelse.

5.3.1.4 Svåra, sammansatta och/eller ämnesspecifika ord som inte förklaras?

I texten finns det exempel på ord som inte förklaras och som därmed skulle kunna uppfattas som svåra. Ord som *separat*, *kreditkort*, *lönekonto*, *krediten*, *kortnummer*, *virtuella*, *annulleras* samt *kortuppgifterna* är exempel på ord som skulle kunna bedömas som svåra av en del läsare.

5.3.1.5 Hur lång är texten och vilken är den genomsnittliga meningslängden?

Texten består av sammanlagt 187 ord samt 11 meningar. Den första meningen är uppbyggd av 21 ord, den andra av 22 ord, den tredje av 12 ord, den fjärde av 24 ord, den femte av 6 ord, den sjätte av 16 ord, den sjunde av 6 ord, den åttonde av 16 ord, den nionde av 13 ord, den tionde av 14 ord, och den elfte och avslutande meningen är slutligen uppbyggd av 37 ord. Detta resulterar i en genomsnittlig meningslängd på 17.0 (antalet ord delat på antalet meningar).

5.3.1.6 Hur ser ordmedellängden ut i texten?

Som nämnts består texten av sammanlagt 187 ord som tillsammans utgör 908 tecken *utan* blanksteg. Textens ord(medel)längd får man fram genom att dela antal tecken utan blanksteg med antalet ord. Denna text har alltså en ordmedellängd på 4,9.

5.3.1.7 Diskussion

Som nämnts innan har texten ”Handla på internet” ett läsbarhetsindex som ligger på 40 och klassificeras därmed som medelsvår, normal tidningstext enligt *www.lix.se*. Sundin förklarar att en texts lix-värde ger ”en fingervisning om hur lätt – eller svår – texten är” (2007:255). Denna text, dvs. ”Handla på internet”, är alltså tillräckligt avancerad för att inte klassas som lättläst (även om den kan sägas vara på gränsen). Följaktligen finns det risk för att läsare som är vana vid lättlästa texter kan få problem med denna text med hänsyn till dess läsbarhetsindex.

Beträffande en texts disposition klarlägger Sundin (2007:96) att lättlästa texter bör börja med det viktigaste. Dessutom understryker hon vikten av att läsaren i ett tidigt skede får veta vad texten handlar om (2007:88). Texten ”Handla på internet” börjar med det viktigaste, dvs. hur man ska göra för att handla säkert på Internet, vilket även markeras av att det är skrivet i fet stil. Efter att ha läst detta torde man som läsare få ett hum om vad texten handlar om.

Med hänsyn till rubriker och rubriksättning förklarar Sundin (2007:104-105) att tydliga huvud- och underrubriker hjälper läsaren att leta sig fram i texten, vilket på sikt leder till att läsaren får lättare att ta till sig den resterande texten. Till texten i fråga här finns en huvudrubrik samt två underrubriker. Både huvudrubriken liksom underrubrikerna är tydliga och ger en korrekt bild av vad texten liksom respekterande stycke handlar om. Rubrikerna hjälper läsaren att leta sig fram till specifik information i texten vilket torde göra texten mer lättläst eftersom läsaren får ett hum om vad texten kommer att handla om innan han/hon läser den.

Angående stycken och radavstånd skriver Sundin (2007:137) att lättlästa texter ska vara ”luftiga” och ha korta stycken samt rikligt radavstånd. Texten i fråga här bör troligen upplevas som ”luftig” i och med rubrikerna samt styckesindelningen. Styckena är lagom långa, och rubrikerna liksom mellanrummet mellan styckena torde bidra till att ge texten ett ”luftigt” intryck. Ingen information i texten kan direkt anses vara irrelevant. Möjligtvis kan de två avslutande styckena anses vara lite överkurs?

I fråga om textens perspektiv och mer precist huruvida informationen i texten presenteras ur läsarens perspektiv framhäver Sundin (2007:88) att texter skrivna på lättläst svenska bör skrivas så att informationen i dem presenteras ur ett läsarperspektiv, och om så inte är fallet – framhåller hon – kan läsaren känna sig utanför. Därutöver förespråkar Sundin ett direkt läsartilltal, vilket hon menar på skapar en relation mellan skribent och läsare (2007:91). Texten ”Handla på internet” presenterar informationen ur läsarens perspektiv. Texten använder sig av ett direkt tilltal till läsaren, vilket utmärks genom personliga pronomen i form av *du*, *dig* och det demonstrativa pronomenet *ditt*. I textens första stycke står det exempelvis: ”För att handla på internet bör *du* använda ett separat konto eller kreditkort som inte är kopplat till *ditt* vanliga lönekonto” (min kursiv.). I det andra stycket kan man läsa följande: ”/.../ som motsvarar vad *du* ska handla för /.../ om *ditt* kortnummer skulle bli stulet” (min kursiv.). Även i textens två avslutande stycken finns exempel med personliga pronomen – några av dessa är som följer: ”Konsu-

mentverket kan ge *dig* mer information...”; ”Hos Tullverket hittar *du* information...”; ”Om *du* inte fått vad *du* blivit lovad”; ”Om *du* handlar över internet och upplever att *du*...” osv. (mina kursiv.). De personliga pronomina i exemplen ger texten ett läsarperspektiv, vilket bidrar till att texten blir mer lättläst. Därmed får ovana läsare det lättare att ta sig igenom texten samtidigt som de inte känner sig utanför.

Med avseende på om informationen i texten sätts in i ett sammanhang så att läsaren inte väntas ha en mängd förkunskaper i syfte att förstå betonar Sundin (2007:86) vikten av att lättlästa texter skrivs på ett sådant sätt att läsarna inte behöver mycket förkunskaper för att förstå. Därtill framhäver Sundin att läsare som lider brist på förkunskaper behöver ett sammanhang på vilket de kan hänga upp texten (2007:89), och klarlägger att detta sammanhang skapas med hjälp av förklaringar och beskrivningar av situationens bakgrund (ibid.).

Med hänsyn till texten i fråga här så skapas sammanhang genom att läsaren förses med relevant bakgrundsinformation. I textens inledande mening kan man läsa ”För att handla på internet bör du använda ett separat konto eller kreditkort som inte är kopplat till ditt vanliga lönekonto”, vilket torde vara tillräcklig för att åstadkomma ett sammanhang som motiverar det nästkommande stycket. Det första stycket ger exempel på hur man kan skydda sig när man handlar på Internet, dvs. genom att använda ett separat konto eller kreditkort.

Det följande stycket spinner vidare på föregående stycke och förklarar vad man kan göra ytterligare för att skydda sig, dvs. även om man har ett separat konto eller kreditkort – nämligen att ej ha mer pengar än vad som behövs för att kunna genomföra köpet ifråga. På så sätt skapar det första stycket ett sammanhang för det nästkommande. Dessa två stycken skapar i sin tur ett sammanhang för textens tredje stycke (det som börjar med ”Många banker erbjuder...”). Detta tredje stycke ger ett till exempel på vad man kan göra för att skydda sig vid Internethandel; ett exempel utöver de exempel som nämnts innan, men som dock har med kreditkort att göra (dvs. att förse sig med ett s.k. virtuellt kort). Sammanhanget till de två sista styckena skapas emellertid i deras respektive rubriker. Om texten inte hade försett läsaren med sådan här bakgrundsinformation hade den sannolikt blivit mer svårläst samt svårförståelig för en oinsatt läsare.

Apropå förhållanden mellan orsak och verkan skriver Sundin (2007:149) att lättlästa texter bland annat skall måna om tydliga samband. Hon betonar således vikten av att lättlästa texter skrivs på ett sätt ”att läsarna inte behöver mycket förkunskaper för att förstå vad texten handlar om” (Sundin 2007:86). Beträffande texten i fråga här är relationerna mellan orsak och verkan ibland tydligt markerade med hjälp av underordnande konjunktioner.

I textens första stycke, exempelvis, anger *för att* (”För att handla på internet bör du...”, min kursiv.) avsikten – dvs. att just handla på Internet, följt av vad som krävs för att handla säkert. I den avslutande meningen i följande stycke står det: ”Då minskar du den ekonomiska risken *om* ditt kortnummer skulle bli stulet” (mina kursiv.). I detta exempel anger *då* orsak (jfr. ”eftersom du minskar den ekonomiska risken...”) samtidigt som *om* anger villkor. I det tredje styckets första

mening står det följande: ”Många banker erbjuder också så kallade virtuella kort, där man bara får ett kortnummer och övriga uppgifter som behövs *för att* handla på nätet” (min kursiv.). I detta exempel markerar *för att* avsikten. Orsak-verkan sambanden är således tydligt markerade i texten, och i övrigt hänger texten samman genom att allt som nämns i den har med Internet-relaterad handel att göra på ett eller annat sätt. Om man som läsare är skäligen insatt i Internet och riskerna med att handla där torde texten te sig som lättläst då de viktigaste sambanden markeras i den.

Beträffande exempel i syfte att underlätta läsarens förståelse tydliggör Sundin att man kan få en oinsatt läsare att förstå invecklade tankegångar samt komplicerade resonemang med hjälp av konkreta exempel (2007:113). Texten i fråga här ger inga exempel i syfte att underlätta läsarens förståelse. Det är emellertid tveksamt vad som hade kunnat exemplifieras i texten i syfte att underlätta läsares förståelse utan att samtidigt göra texten onödigt mycket längre?

I fråga om svåra, sammansatta och/eller ämnesspecifika ord som inte förklaras poängterar Sundin (2007:149) att en lättläst text, bland annat, ska se till att använda sig utav begripliga ord. I texten finns exempel på ord som inte förklaras och som skulle kunna uppfattas som svåra. Ord som *separat*, *kreditkort*, *lönekonto*, *krediten*, *kortnummer*, *virtuella*, *annulleras* samt *kortuppgifterna* är exempel på ord som skulle kunna bedömas som svåra av en del läsare. Om dessa ord hade förklarats eller bytts ut mot mer lättbegripliga sådana hade texten troligen uppfattats som mer lättläst.

Angående textens längd som helhet, dess genomsnittliga meningslängd samt ordmedellängden framhåller Sundin att granskningar visar att ”de ord som de flesta tycker är lättast att förstå är vanliga, korta och regelbundna” (Sundin 2007:132). Förutom detta råder hon att man ska sträva efter korta meningar i lättlästa texter. Vidare förklarar hon att det inte finns något precist mått på hur lång en mening ska vara, men skriver att en lagom lång mening i en lättläst text är ”nedåt en tio ord” (Sundin 2007:130). Beträffande en texts längd som helhet upplyser Sundin (2007:35, 2007:149) att läsare som har svårt för läsning inte alltid orkar plöja sig igenom längre texter.

Med avseende på texten i fråga här har den en ordmedellängd på 4,9. Texten hade antagligen blivit mer lättläst om ordmedellängden i den varit ännu kortare. När det gäller textens genomsnittliga meningslängd är denna 17,0, vilket stämmer relativt dåligt med Sundins rekommendation att en lagom lång mening i en lättläst text är ”nedåt en tio ord”. Om meningslängden varit kortare hade texten blivit mer lättläst. Som helhet är texten uppbyggd av sammanlagt 187 ord, vilket ändå måste anses som lagom långt. Dock hade texten rimligtvis uppfattats som mer lättläst samt lättare att ta sig igenom om den varit kortare.

5.3.2 Text 2: "Internet", lättlästversion

5.3.2.1 Lix-värde

Lättlästversionen av polisens text – *Internet* – har ett läsbarhetsindex som ligger på 27, vilket medför att den klassificeras som mycket lättläst, barnböcker.

5.3.2.2 Disposition

Texten inleds med relevant information i förhållande till huvudrubriken, närmare bestämt vad som behövs för att kunna handla på Internet följt av vilken risk detta kan innebära. Dispositionsprincipen i texten är sådan att ett tema i taget behandlas per grafisk mening. Således behandlar den inledande meningen temat "handla på Internet" samtidigt som nästföljande mening i sin tur behandlar temat "kort-kapning på Internet". Textens tredje mening behandlar temat "separata bankomat-/kreditkort" medan den fjärde och sista meningen spinner vidare på föregående menings tema. Samtliga meningar tar även upp betydelsefull information med hänsyn till temat ifråga.

Den inledande meningen klargör till exempel att det behövs ett kreditkort för att kunna handla på Internet. Den andra meningen upplyser om risken med att handla med kort på Internet. Textens tredje mening i sin tur poängterar vikten av att ha ett särskilt kort när man handlar på nätet, samtidigt som den fjärde och sista meningen ytterligare tydliggör att detta kort ska vara kopplat till ett särskilt samt limiterat konto.

Till texten finns *en* rubrik i form av huvudrubriken "Internet". Denna rubrik är inte särskilt informativ eller vägledande, men ger dock ett hum om vad texten kommer att handla om. I övrigt saknar texten kärnmeningar liksom punktuppställningar, och den uppfattas som varken "luftig" eller för koncentrerad eftersom den är relativt kort. Ingen information i texten kan anses vara irrelevant.

5.3.2.3 Perspektiv

Informationen i texten presenteras ur läsarens perspektiv. I texten återfinns ett direkt tilltal till läsaren, vilket markeras med hjälp av personliga pronomener såsom *du* samt de demonstrativa pronomina *ditt* samt *dina*. I textens första mening står det exempelvis "Du kan köpa saker på internet med ett kreditkort" (min kursiv.). I den andra meningen kan man även läsa följande: "Men någon annan kan stjäla numret på *ditt* kort när *du* använder det på internet och köpa saker för *dina* pengar" (min kursiv.). De personliga och demonstrativa pronomina i dessa exempel ger texten ett läsarperspektiv.

Beträffande textens förmåga att frambringa sammanhang där läsaren kan ”hänga upp” texten utan att behöva en stor mängd förkunskaper för att förstå den, så skapar texten sammanhang genom att förse läsaren med relevant bakgrundsinformation. Textens första mening ”Du kan köpa saker på internet med ett kreditkort” bör vara tillräcklig för att skapa ett sammanhang som motiverar den efterföljande meningen: ”Men någon annan kan stjäla numret på ditt kort när du använder det på internet och köpa saker för dina pengar”. Den första meningen tydliggör vad som behövs för att kunna handla på Internet – dvs. ett kreditkort – samtidigt som efterkommande mening, som inleds med ett adversativt *men*, poängterar en potentiell risk med att handla med det tidigare nämnda kortet. Textens tredje mening spinner vidare på föregående mening och understryker vikten av att ha ett särskilt kort när man handlar på Internet. Den avslutande meningen i sin tur spinner vidare på den fjärde meningen och utvecklar således hur detta ”särskilda” kort är tänkt att fungera.

Vad gäller textbindningen och närmare bestämt relationerna mellan orsak och verkan så är det i texten två tydliga exempel som markerar orsak-verkan. Dessa exempel återfinns i textens tredje mening där det står följande: ”*Därför* är det bäst att ha ett särskilt kort *för att* handla på internet” (min kursiv.). *Därför* anger orsak och är således en kausal konjunktion medan *för att* är en final sådan och anger följaktligen avsikt – i detta fall avsikten att handla på Internet. När det gäller resten av meningarna i texten så hänger dessa samman på så sätt att samma referenter nämns flera gånger, s.k. referentiell bindning. Några exempel på referenter som nämns i texten är *Internet*, *(kredit-)kort* samt *pengar*. I texten ges dock inga exempel i syfte att underlätta läsarens förståelse.

5.3.2.4 Svåra, sammansatta och/eller ämnesspecifika ord som inte förklaras?

Det enda ordet ur texten som skulle kunna uppfattas som svårt av en del läsare är möjligen *kreditkort*.

5.3.2.5 Hur lång är texten och vilken är den genomsnittliga meningslängden?

Texten består av sammanlagt 68 ord samt 4 meningar. Den första meningen är uppbyggd av 9 ord, den andra av 21 ord, den tredje av 14 ord, och den fjärde och sista meningen är slutligen uppbyggd av 24 ord. Detta resulterar i en genomsnittlig meningslängd på 17.0 (antalet ord delat på antalet meningar).

5.3.2.6 Hur ser ordmedellängden ut i texten?

Som nämnts består texten av sammanlagt 68 ord som tillsammans utgör 284 tecken utan mellanslag. Textens ord(medel)längd får man fram genom att dela antal tecken utan blanksteg med antalet ord. Denna text har alltså en ordmedellängd på 4,2.

5.3.2.7 Diskussion

Som tidigare belysts har texten "Internet" ett läsbarhetsindex som ligger på 27, vilket medför att den klassificeras som mycket lättläst, barnböcker enligt *www.lix.se*. Som Sundin (2007:255) riktar uppmärksamheten på ger en texts läsbarhetsindex en "fingervisning" gällande textens svårighetsgrad. Denna text är på så sätt så pass icke-avancerad till formen att den klassas som mycket lättläst. Läsare som föredrar lättlästa texter borde alltså inte ha några som helst problem med denna text vad gäller dess lix-värde.

När det gäller en texts disposition menar Sundin (2007:96) att lättlästa texter bör börja med det viktigaste, och utvecklar att det är viktigt att läsaren i ett tidigt skede får reda på vad texten handlar om (2007:88). Texten vid namn "Internet" inleds med det viktigaste, närmare bestämt vad som behövs för att kunna handla på Internet följt av vilken risk det kan innebära. Efter att ha läst detta torde man som läsare få ett hum om vad texten handlar om.

Beträffande rubriksättning poängterar Sundin (2007:100) att tydliga huvudrubriker liksom informativa underrubriker hjälper läsaren att leta sig fram i texten, vilket leder till att läsaren får lättare att ta till sig resten av texten. Till texten i fråga finns *en* rubrik i form av huvudrubriken som är "Internet". Denna rubrik är inte särskilt informativ eller vägledande, men den ger dock ett hum om vad texten kommer att handla om.

Vad gäller stycken och radavstånd skriver Sundin (2007:137) att lättlästa texter ska vara "luftiga" samt ha korta stycken såväl som rikligt radavstånd. Texten "Internet" är ganska kort och uppfattas därmed som varken "luftig" eller för koncentrerad. Ingen information i texten kan anses vara irrelevant.

Med hänsyn till perspektivet i texten och mer precist ifall informationen i texten presenteras ur läsarens perspektiv poängterar Sundin (2007:88) att lättlästa texter bör vara skrivna på ett sätt att informationen i dem presenteras ur ett läsarperspektiv. Vidare framhåller hon att om så inte är fallet kan läsaren känna sig utanför. Därutöver rekommenderar Sundin ett direkt tilltal till läsaren, vilket hon menar på skapar en relation mellan skribent och läsare (2007:91). Texten vid namn "Internet" presenterar informationen ur ett läsarperspektiv. Texten använder sig av ett direkt läsartilltal, vilket markeras i form av personliga pronomen som *du* samt de demonstrativa pronomina *ditt* och *dina*. De personliga och demonstrativa pronomina ger texten ett läsarperspektiv. Detta i sin tur bidrar till att texten blir

mer lättläst, vilket därmed får ovana läsare att lättare ta sig igenom texten samtidigt som de inte känner sig utanför.

Med avseende på om informationen i texten sätts in i ett sammanhang så att läsaren inte väntas ha en mängd förkunskaper för att kunna förstå klarlägger Sundin (2007:86) vikten av att lättlästa texter skrivs på ett sätt att läsarna inte behöver mycket förkunskaper för att förstå. Därtill framhäver hon att läsare som lider brist på förkunskaper behöver ett sammanhang på vilket de kan hänga upp texten (2007:89), och poängterar att detta sammanhang skapas med hjälp av förklaringar och beskrivningar av situationens bakgrund (ibid.).

Vad gäller texten i fråga här så skapas sammanhang genom att läsaren förses med relevant bakgrundsinformation. I textens inledande mening står det ”Du kan köpa saker på internet med ett kreditkort”, vilket torde vara tillräcklig för att skapa ett sammanhang som motiverar den efterföljande meningen: ”Men någon annan kan stjäla numret på ditt kort när du använder det på internet och köpa saker för dina pengar”. Den första meningen tydliggör således vad som behövs för att kunna handla på Internet – dvs. ett kreditkort – samtidigt som den efterkommande meningen, som inleds med ett adversativt *men*, poängterar en potentiell risk med att handla med det tidigare nämnda kortet. Textens tredje mening spinner vidare på föregående mening och betonar vikten av att ha ett särskilt kort när man handlar på Internet. Den avslutande meningen i sin tur spinner vidare på den fjärde meningen och utvecklar hur detta ”särskilda” kort är tänkt att fungera. Om texten däremot inte hade försett läsaren med sådan här bakgrundsinformation hade den sannolikt blivit mer svårläst samt svårförståelig för en oinsatt läsare.

När det gäller förhållanden mellan orsak och verkan förklarar Sundin (2007: 149) att lättlästa texter bland annat skall måna om tydliga samband. Därtill understryker hon vikten av att lättlästa texter skrivs på ett sätt ”att läsarna inte behöver mycket förkunskaper för att förstå vad texten handlar om” (Sundin 2007:86). Beträffande texten i fråga här är relationerna mellan orsak och verkan ibland tydligt markerade med hjälp av konjunktioner medan man i andra fall tvingas inferera på egen hand. I texten återfinns två tydliga exempel som markerar orsak-verkan. Dessa exempel finns i den tredje meningen i texten där de står följande: ”*Därför* är det bäst att ha ett särskilt kort *för att* handla på internet” (min kursiv.). *Därför* anger orsak och är således en kausal konjunktion, medan *för att* är en final sådan och anger följaktligen avsikt – i detta fall avsikten att handla på Internet. När det gäller resten av meningarna hänger dessa samman på så sätt att samma referenter nämns flera gånger, s.k. *referentiell bindning*. Några exempel på referenter som nämns texten igenom är *Internet*, *(kredit-)kort* samt *pengar*.

I fråga om exempel för att underlätta läsarens förståelse av en text klargör Sundin att det går att få en oinsatt läsare att begripa invecklade tankegångar samt komplicerade resonemang med hjälp av konkreta exempel (2007:113). Texten i fråga här ger inga exempel för att underlätta läsarens förståelse. Det är emellertid tveksamt vad som hade kunnat exemplifieras i texten i syfte att underlätta läsares förståelse utan att på samma gång göra texten onödigt mycket längre?

Med avseende på svåra, sammansatta och/eller ämnesspecifika ord som inte förklaras poängterar Sundin (2007:149) att en lättläst text, bland annat, ska se till att använda sig utav begripliga ord. Det enda ordet ur texten som skulle kunna uppfattas som svårt av en del läsare är möjligen *kreditkort*, vilket leder till att texten ur ordvalssynpunkt torde uppfattas som lättläst.

Angående textens längd som helhet, dess genomsnittliga meningslängd samt ordmedellängden framhåller Sundin att undersökningar visar att ”de ord som de flesta tycker är lättast att förstå är vanliga, korta och regelbundna” (Sundin 2007:132). Förutom detta råder hon att man ska sträva efter korta meningar i lättlästa texter. Vidare upplyser hon att det inte finns något precist mått på hur lång en mening ska vara, men skriver att en lagom lång mening i en lättläst text är ”nedåt en tio ord” (Sundin 2007:130). Beträffande en texts längd som helhet upplyser Sundin (2007:35, 2007:149) att läsare som har svårt för läsning inte alltid orkar plöja sig igenom längre texter.

Med avseende på texten i fråga här har den en ordmedellängd på 4,2. Texten hade sannolikt blivit mer lättläst om ordmedellängden i den varit ännu kortare. När det gäller textens genomsnittliga meningslängd är denna 17,0, vilket stämmer relativt dåligt med Sundins rekommendation att en lagom lång mening i en lättläst text är ”nedåt en tio ord”. Om meningslängden varit kortare hade texten blivit mer lättläst. Som helhet är texten uppbyggd av sammanlagt 68 ord, vilket ändå måste anses som lagom långt för en lättläst text.

6. Slutsats och sammanfattande kommentar

De anpassade versionerna av myndighetstexterna skiljer sig åt från de oanpassade versionerna på flera sätt. Samtliga utav de anpassade versionerna har ett lägre Lix-värde i jämförelse med de oanpassade versionerna. Därtill har alla anpassade versioner en kortare ordmedellängd än deras oanpassade motsvarigheter. Förutom detta är de anpassade versionerna – med *ett* undantag – kortare än normalversionerna samtidigt som de innehåller färre antal meningar. Undantaget utgörs av den anpassade versionen av texten ”Förebyggande sjukpenning” som är *ett* ord längre än sin oanpassade motsvarighet. Därtill förekommer inte kärnmeningar i någon av lättlästversionerna samtidigt som kärnmeningar används i den första och sista normalversionen (dvs. ”Val till riksdagen” samt ”Handla på internet”).

När det gäller genomsnittlig meningslängd har den första anpassade versionen (dvs. ”Val till riksdagen”) en kortare genomsnittlig meningslängd än motsvarande normalversion. Den andra lättlästversionen (dvs. ”Förebyggande sjukpenning”) har däremot lite längre genomsnittlig meningslängd än motsvarande normalversion samtidigt som den tredje lättlästa versionen (dvs. ”Internet”) är identisk i genomsnittlig meningslängd med motsvarande normalversion.

Samtliga texter, oavsett version, tar upp relevant information i förhållande till sin rubrik. Normalversionerna presenterar informationen med ett tema i taget antingen per stycke eller per grafisk mening. Och motsvarande gäller för den sista lättlästversionen (dvs. ”Internet”). De två övriga lättlästversionerna däremot presenterar informationen med hänsyn till hur viktig den kan tänkas vara för läsaren. Dessutom presenterar alla texter bortsett från den första (dvs. normalversionen av texten ”Val till riksdagen”) informationen ur ett läsarperspektiv.

Både lättlästversionerna såväl som normalversionerna använder sig överlag av *en* rubrik till sina texter. Normalversionen ”Handla på Internet” är undantaget som bortsett från huvudrubriken dessutom har två underrubriker. Majoriteten av rubrikerna är informativa samt vägledande. I den sista lättlästversionen är dock rubriken ”Internet” varken särskilt informativ eller vägledande.

Alla texter skapar sammanhang genom att förse läsaren med relevant bakgrundsinformation. Detta fungerar överlag bra, även om denna bakgrundsinformation i den första texten ibland kan vara otillräcklig. Utöver detta har majoriteten av texterna en del ord som skulle kunna uppfattas som svåra av en del läsare. Den andra lättlästversionen (dvs. lättlästversionen av ”Val till riksdagen”) är den enda utav texterna som är fri från svåra ord.

Något som är gemensamt för samtliga texter är att de alla upplevs som ganska ”luftiga”. Därtill fungerar textbindningen bra i alla texter. Alla texter saknar även punktuppställningar och ingen av dem använder sig av exempel för att underlätta läsarnas förståelse.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att de förändringar som gjorts i de anpassade versionerna följer i det stora hela de råd som finns om hur lättlästa texter bör se ut i syfte att underlätta för läsaren. Dock finns det rum för förbättringar som hade gjort de lättlästa versionerna ännu mer lättlästa för oinsatta samt ovana läsare.

Som nämnts i den avslutande delen av kapitel tre finns det grupper med särskilt stort behov av lättlästa texter. Man kan emellertid ställa sig frågan om det som är lättläst för en person är lika lättläst för en annan? De grupper som nämndes i kapitel tre är sällan enhetliga; dvs. personer med exempelvis dyslexi kan även ibland ha andra funktionsnedsättningar (t.ex. ADHD m.fl.). På samma sätt kan personer med utvecklingsstörning ha till exempel autism och syn- och/eller hörselnedsättningar. Lättläst är således ett problematiskt begrepp som varierar från person till person. Det vore därför väldigt intressant att vidare undersöka hur olika grupper upplever olika texter skrivna på lättläst svenska.

Referenslista

Tryckta källor

Melin, Lars & Lange, Sven (2000). *Att analysera text – stilanalys med exempel*.
Lund: Studentlitteratur.

Sundin, Maria (2007). *Lättläst – så funkar det*. Vällingby: Jure Förlag AB.

Svenska språknämnden (2006). *Textvård – Att läsa, skriva och bedöma texter*.
Nordstedts Akademiska Förlag.

Elektroniska källor

Centrum för lättläst – lättläst framställning:

<http://www.lattlast.se/om-oss/lattlast---vad-ar-det> (hämtad: 2007-10-26).

Försäkringskassan – ”Kan man få förebyggande sjukpenning?” – normalversion:

http://www.forsakringskassan.se/irj/go/km/docs/fk_publishing/Dokument/Publikationer/broschyler/Basbroschyler/om_du_ar_sjuk_och_inte_kan_arbeta.pdf
(hämtad: 2007-10-19).

Försäkringskassan – ”Förebyggande sjukpenning” – lättlästversion:

http://www.forsakringskassan.se/irj/go/km/docs/fk_publishing/Dokument/Publikationer/broschyler/Basbroschyler/latt_svenska/om_du%20_ar_sjuk_och_inte_kan_arbeta.pdf (hämtad: 2007-10-19).

Polisen – ”Handla på internet” – normalversion:

<http://www.polisen.se/Om-polisen/Sa-arbetar-Polisen/Olika-typer-av-brott/IT-brott/Handla-pa-Internet/> (hämtad: 2007-10-26).

Polisen – ”Internet” – lättlästversion:

<http://www.polisen.se/Lattlast/Internet/> (hämtad: 2007-10-26).

Riksdagen – ”Val till riksdagen” – normalversion:

http://www.riksdagen.se/templates/R_Page___1532.aspx (hämtad: 2007-10-17).

Riksdagen – ”Val till riksdagen” – lättlästversion:

http://www.riksdagen.se/templates/R_LLPage___4550.aspx
(hämtad: 2007-10-17).

Specialpedagogiska skolmyndigheten – Vad är lättläst?

<http://www.spsm.se/Laromedel/Hitta-laromedel/Bra-att-veta-for-pedagoger/Vad-ar-lattlast1/> (hämtad: 2012-08-30).

Bilaga 1: "Val till riksdagen" (normalversion)

Val till riksdagen

Vart fjärde år i september är det val till riksdagen. Då går medborgarna till vallokalerna för att bestämma vilka kvinnor och män som ska representera dem i riksdagen.

Nästa riksdagsval hålls den 19 september 2010. Rösträtt i riksdagsval har svenska medborgare som fyllt 18 år senast på valdagen och som är eller någon gång varit folkbokförda i Sverige.

Den som vill bli vald till riksdagsledamot måste få rösta i riksdagsvalet och dessutom vara nominerad av ett politiskt parti. Det är viktigt att ha partitillhörighet eftersom rösterna i valet till en början fördelas mellan partierna.

Det svenska valsystemet är tänkt att så rättvist som möjligt fördela mandaten mellan partierna i förhållande till antalet röster som partierna fått. Rösterna är i princip lika mycket värda. Men endast de partier som uppnått en viss storlek i valet får mandat.

Bilaga 2: "Val till riksdagen" (lättlästversion)

Val till riksdagen

I Sverige väljer folket vilka som ska styra landet. Vart fjärde år väljer vi vilka som ska styra i riksdagen, landstingen och kommunerna. Politikerna i riksdagen beslutar om sådant som handlar om hela landet. Politikerna i landstingen och kommunerna styr där vi bor.

Det finns 349 politiker i riksdagen. Politikerna i riksdagen kallas ledamöter. Alla svenska medborgare får rösta på vilka de vill ska vara med i riksdagen. För att få rösta ska du ha fyllt arton år.

Bilaga 3: "Kan man få förebyggande sjukpenning?" (normalversion)

Kan man få förebyggande sjukpenning?

Du kan få sjukpenning om du genomgår medicinsk behandling eller rehabilitering för att förebygga sjukdom eller förkorta sjukdomstiden. Behandlingen eller rehabiliteringen ska vara ordinerad av läkare och godkännas av Försäkringskassan. Vid förebyggande sjukpenning räknas ingen karensdag.

Bilaga 4: "Förebyggande sjukpenning" (lättlästversion)

Förebyggande sjukpenning

Du kan få sjukpenning om du får behandling eller träning för att inte bli sjuk eller för att bli frisk fortare.

En läkare ska ha sagt att du behöver behandlingen eller träningen. Försäkringskassan ska säga ja till behandlingen eller träningen.

Bilaga 5: "Handla på internet" (normalversion)

Handla på internet

För att handla på internet bör du använda ett separat konto eller kreditkort som inte är kopplat till ditt vanliga lönekonto.

Se också till att ta bort krediten på kortet och sätt istället in en summa som motsvarar vad du ska handla för. Då minskar du den ekonomiska risken om ditt kortnummer skulle bli stulet.

Många banker erbjuder också så kallade virtuella kort, där man bara får ett kortnummer och övriga uppgifter som behövs för att handla på nätet. Man får alltså inget fysiskt kort. Istället för man över exakt så stor summa som behövs för köpet till det virtuella kortet. När köpet är genomfört annulleras kortet. Genom att använda ett sådant kort löper man ingen risk om kortuppgifterna kommer i orätta händer.

Konsumentverket och Tullverket kan hjälpa till

Konsumentverket kan ge dig mer information om hur man handlar säkert på internet. Hos Tullverket hittar du information om tullregler som gäller när du handlar på Internet.

Om du inte fått vad du blivit lovad

Om du handlat över internet och upplever att du inte fått den utlovade varan eller tjänsten kan Konsument Europa hjälpa dig med information om hur du få hjälp och hur du framför en klagan på rätt sätt.

Bilaga 6: "Internet" (lättlästversion)

Du kan köpa saker på internet
med ett kreditkort.

Men någon annan kan stjäla numret på ditt kort
när du använder det på internet
och köpa saker för dina pengar.

Därför är det bäst att ha ett särskilt kort
för att handla på internet.

Det kortet ska höra ihop med ett särskilt konto
där du bara sätter in så mycket pengar
som det kostar som du ska köpa.